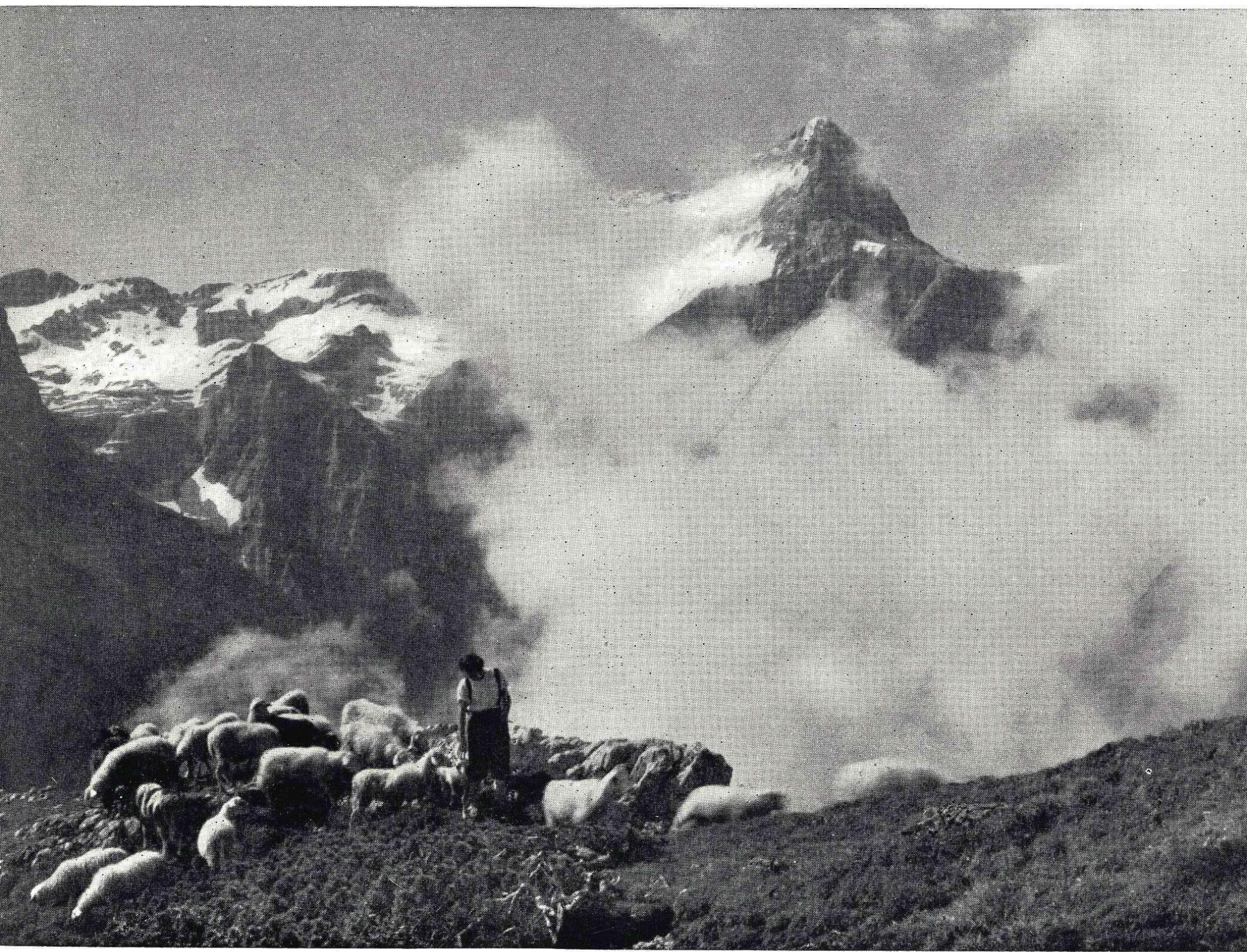

ŽELEZAR

1959 9-10

V tovarni nas je več tisoč...

Več tisoč življenj preoblikuje trdo jeklo, se predaja težkemu delu v trpkih skrbah in s trudom žilavega napora kuje svoj kruh, svoj obstanek. Več tisoč ljudi bije hud boj za deset, dvajset, morda trideset tisoč usod. Več tisoč ljudi je k pečem prikovanih, v plavžarsko vročino, v livarne in strojarne, k razkačeni žici, v dim, saje in plin. Več tisoč ljudi ustvarja in gradi, nosi na sebi težo tvorniških stavb in visokih kaminov, nudi svojo moč ognju in strojem, raztopljenemu in mrzlemu železu.

Iz plavžev se jim krohoče vročina dveh tisoč stopinj. Iz električnih pogonov straši močan tok. Transmisije pojo izzivajoče pesmi, ob hrumečih turbinah sta groza in mraz. Tovarna je umazana, strašna in zopet čudovito lepa. V njej se srečuje vsak dan tisočero življenj s črnimi obrazi, ranjenimi rokami in bremenem težkih misli. Naše delo je muka in nevarnost, naša obličja so sajaste maske, a naša srca plameneči kristali. V njih je žeja po soncu, upanje nanj in vera vanj.

Moč naše vere se je v ognju prekovala, ob jeklu zjeklenila.

Živi in krepí jo pa silna zavest:

TUDI MI SMO LJUDJE I

(Iz pesmi »Solnčna molitev«, ki je bila objavljena v reviji »Svoboda«)

Tone Čufar, proletarski pisatelj in idejni vodja jeseniške »Svobode«

LET »SVOBODE« NA JESENICAH

Rojstvo Komunistične partije pomeni tudi začetek organiziranega kulturnoprosvetnega gibanja pri nas. Dolga stoletja zaničevana kultura slovenskega naroda je po prvi svetovni vojni začela dobivati organizirano obliko in napredno vsebino. Naraščajoči in prebujajoči se proletarijat se je pričel nacionalno osveščati in posegati tudi na področja, ki so bila doslej samo zadeva privilegiranega, izkoriščevalskega razreda. Napredno delavstvo je začelo ustanavljati »Svobode«, ki so že od vsega začetka temeljile na marksistični ideologiji in težile za združevanjem delovnih ljudi pod rdečim praporom. Prehajena pot društev »Svobod« in svobodašev je pot naprednega delavskega razreda, ki kljub zapiranju, mučenju, preganjanju in terorju ni klonil, temveč izbojeval odločilno bitko v ljudski revoluciji. Brez narodnostnega prebujanja in prosvetljevanja ljudskih množic ni mogoče pripravljati poti za odločilni udar, za ljudsko revolucijo. Komunistična partija Jugoslavije, oborožena z marksistično ideologijo, se je tega zavedala in že od svojega nastanka dalje posvečala temu vprašanju posebno pozornost. Osvobajati človekovo zavest naivnega in preprostega verovanja v religiozne navade in misticizem je bilo geslo komunistov, ki so področje za svoje delo našli ravno v »Svobodah«, kjer se je v glavnem združeval proletarijat. Iz teh vrst je izšlo na desetine in desetine najboljših komunistov in kasnejših prvoborcev v ljudski revoluciji.

Z zmago ljudske revolucije so nastale velike spremembe v družbeni in ekonomski strukturi Jugoslavije. Odprle so se neizčrpne možnosti za svoboden razvoj kulture. »Kultura ni več krizantema siromaka, temveč bogastvo bogatega«, kot je napovedal že Ivan Cankar. Idejna osnova vsega kulturnoprosvetnega dela je postal socialistični humanizem, ki je tudi temelj Programa Zveze komunistov Jugoslavije.

Družbene in ekonomske spremembe so narekovale tudi spremenjeno vsebino in oblike dela današnjih delavsko prosvetnih društev »Svobod«. Danes, ko je revolucija izbojevana, ko je upravljanje in oblast prešla neposredno v roke delovnemu človeku, mora biti osnova dela »Svobod« borba za etično osveščanje delovnega človeka. »Svobode« in svobodaši so bili in morajo biti marksisti, ki gledajo dialektično na razvoj, ki sloni na nenehnem spreminjanju, razvijanju in protislovjih. Z revolucionarnimi tradicijami predvojnih »Svobod« smo prevzeli tudi celo vrsto utrjenih oblik dela, ki so takratnim ciljem ustrezala, ker je bila osnova dela nacionalno osveščanje in prosvetljevanje proletariata, danes, po zmagoviti ljudski revoluciji, pa te oblike ne ustrezajo več. »Svobode« sprejemajo nove, odgovornejše naloge: — nraustveno dvigati in plemeniti človeka. Dialektično gledati na razvoj pomeni upoštevati značilnosti prostora in časa. Kjerkoli društva krčevito vztrajajo na starem in ne gledajo razvojno na svojo vlogo, stagnirajo in nazadujejo. Vsebinsko in oblikovno je treba delo v društvi obogatiti in zagotoviti širši odziv in sodelovanje množic. To pomeni preusmeriti svoje delo na področja, ki bodo zagotavljala splošno kulturno rast ljudi. To delo naj se odraža v estetski — humanistični in kulturni vzgoji ter zabavi in razvedrilu delovnega človeka. Ne gre več samo za amatersko udejstvovanje na trdno usidranih področjih umetniške dejavnosti, ki je bila stvar le manjšega števila ljudi, ki so posredovali slučajnostno kulturne in umetniške dobrine delovnemu človeku. Gre za človeka in njegov dvig ter razvoj. To pa bodo »Svobode« dosegle le z organizacijo dodatnih aktivnosti v društvi, aktivnosti, kjer delovni človek ne bo samo slučajni potrošnik kulturnih dobrin, temveč tudi aktivni sodelavec in soustvarjalec. Z ustanavljanjem delavskih klubov po posameznih umetnostnih smereh, z organizacijo zabavnega življenja in razvedrila bodo »Svobode« mnogo prispevale pri kulturni uporabi prostega časa delovnega človeka in njegovem vključevanju v kulturno in umetniško življenje in probleme. Vsak naš delovni človek mora biti deležen kulturnih dobrin, za katere je bil v družbi, deljeni na razrede, prikrajšan in oropan.

Štiridesetletnica jeseniške »Svobode« naj ne bo samo velika kulturno-politična manifestacija, temveč tudi vsebinska in oblikovna preobrazba ter obogatitev sedanjega dela.

Čestitkam, ki jih je prejel glavni direktor inž. Matevž Hafner ob svoji 50-letnici, se pridružuje v imenu bralcev tudi uredništvo revije »Železar«

Foto: Torkar

Naš jubilejni intervju

V dneh, ko je glavni direktor naše Železarne tov. ing. Matevž Hafner praznoval svoj življenjski jubilej, je sodelavcu naše revije odgovoril na naslednja tri vprašanja:

1. vprašanje:

Pred kratkim so ljudski poslanci Ljudske skupščine LRS razpravljali o tem, da bomo petletni plan izpolnili že v 4 letih. Bralce naše revije zanima, kakšne so možnosti, da bi tudi v našem železarskem podjetju izpolnili svoje petletne naloge v štirih namesto v petih letih.

Odgovor:

Pospeden razvoj našega gospodarstva, v katerem se sedaj v polni moči odražajo uspehi upravljanja podjetij po kolektivih, daje stvarne osnove, da bomo petletni plan, ki je bil predviden za obdobje 1957—1961 po indeksnih pokazateljih izpolnili že v letu 1960. Združenje jugoslovanskih železarn kot panoge našega gospodarstva bo po sedanjem predlogu plana za leto 1960 proizvedla v tem letu ono količino surovega jekla, ki je bila po državnem planu planirana za leto 1961, to je 1.385.000 ton. Tako se bo naša panoga vključila v splošni uspeh gospodarstva celotne Jugoslavije. Tudi Železarna Jesenice v tem uspehu ne bo zaostajala, saj predvideva prvi osnutek njenega plana za leto 1960 skupno 222 tisoč 145 ton gotovih proizvodov, medtem ko je perspektivni plan za leto 1961 predvideval skupno 207.974 tone gotovih proizvodov. Kljub težavam, da plan investicij ne bo izpolnjen, ker je bila predvidena do konca 1961. leta že postavitev nove elektro peči in več drugih rekonstrukcij, bo naš kolektiv z velikimi naporji lahko izpolnil tudi predvideni kvalitetni premik. Vendar bomo prisiljeni večje količine elektro jekla nabaviti iz Železarne Nikšič, kar pa nas bremeni z večjimi proizvodnimi stroški. Kar se tiče realizacije, bo z izvršenjem plana 1960. leta daleč prekoračena njena vrednost, ki je bila predvidena po perspektivnem planu. Tudi če vzamemo korekturo povečanja cen, ker je perspektivni plan delno na bazi cen iz leta 1956.

2. vprašanje:

Na zasedanju Delavskega sveta je bilo večkrat govora o tem, da bo treba izboljšati kvaliteto naših izdelkov. S to ugotovitvijo se brez dvoma strinjajo vsi člani našega kolektiva, vendar pa nas pri tem zanima, kaj bi morali po

Vašem mnenju ukreniti, da bi bila kvaliteta naših izdelkov takšna, kakršne si želimo vsi, predvsem pa naši dobavitelji oziroma naročniki.

Odgovor:

Res je, da se je začelo v našem kolektivu mnogo več razpravljati o kvaliteti kot doslej in da posvečajo temu vprašanju zlasti organi delavskega upravljanja mnogo več pozornosti kot doslej. Ne morem reči, da smo v tem oziru že dovolj storili. Saj je res, da smo rešili vprašanje valjanja kvalitetne žice, vprašanje izdelave dinamo pločevine, hladnega dresiranja pločevine, trafo pločevine in podobno, vendar pa je potrebno še mnogo dela in mnogo truda, preden bo naša Železarna res postala kvalitetna. Kvalitetni proizvodi zahtevajo surovine, izenačene in dobre kvalitete, velike natančnosti in mnogo pazljivosti pri tehnološkem procesu, budno kontrolo OTK in pa razširjeno tehnično službo s koristniki. Z mnogimi temi zadevami pa imamo precejšnje težave ter bo treba oskerbeti v martinarni naprave za odžarenje fero legur, dobiti odgovarjajoči lak za kokile in spremeniti delo v livni jami, reorganizirati OTK, povečati čistilnico na Javorniku, uvesti peskarjenje gredic itd. Kolektiv pa bo moral posvetiti mnogo več pozornosti izpolnjevanju regulativov in predpisov za izdelavo posameznih kvalitet, uvesti red v naših skladiščih polfabrikatov, da se ne bodo dogajale zamenjave, nadalje je treba doseči, da se bo čutil vsak član kolektiva, v prvi vrsti pa delovodje, asistenti in obratovodje, res osebno odgovornega za kvaliteto svojega dela. Snuje se reorganizacija službe OTK, tako da bodo njeni kontrolorji po svojem strokovnem znanju in svojih odločbah res deležni avtoritete, ki jim je potrebna, a z našimi zunanjimi kupci, ki uporabljajo naše kvalitetne izdelke je treba dobiti še ožji kontakt in povečati tehnično službo, ki jim bo pomagala pri njihovih težavah z našim materialom.

3. vprašanje:

Več kot leto dni že uspešno vodite naše podjetje. Ali bi nam lahko povedali, kateri uspehi so bili največji v tem razdobju? Povejte nam tudi, kaj menite o delu organov delavskega upravljanja v Železarni. Prav bi bilo, če bi bralcem naše revije povedali kaj več o reorganizaciji podjetja, to je o prehodu na ekonomske edinice in sploh o nadaljnjem razvoju podjetja.

Odgovor:

Teh 15 mesecev, odkar sem na tem svojem mestu v našem kolektivu, je prekratka doba, da bi človek lahko govoril o kakih uspehih. Če jih je kaj, potem je to šele začetek tistega, kar je potrebno, da bi naša Železarna bila pripravljena za svojo bodočo nalogo. Za enega od uspehov smatram dosedanje odkrito in dobro sodelovanje uprave z organi delavskega upravljanja, s sindikalno organizacijo, s političnimi organizacijami, kjer s pravnimi dogovori vedno najdemo rešitev, tako da se vsi trudimo za napredek naše Železarne. Tudi to, da se je ves naš kolektiv začel zanimati

za vprašanja naše kvalitete in razpravljati o njih, je začetek uspeh, pri katerem želim samo to, da bi se nam čimprej posrečilo zgoraj navedene probleme rešiti. Eno izmed vprašanj, ki bo pomnožilo v veliki meri interes vsakega poedinca za nadaljnji razvoj, je reorganizacija podjetja, ki jo snujemo in ki bo postavila 4 ekonomske edinice: topilniške obrate, valjarne, predelovalne obrate in energetske-mehanske obrate s svojimi obratnimi delavskimi sveti in z ekonomsko samostojnostjo osebnega dohodka na osnovi proizvodne edinice. Naloge, ki so pred nami, niso majhne ter bo potrebno veliko dela in napora, preden jih bomo izvedli.

Kulturno - prosvetne prireditve v počastitev 40 - letnice jeseniške „Svobode“

Jeseniški Svobodaši so se že dalj časa z vso vnemo pripravljali na proslavo društvenega jubileja. V ta namen so v dneh od 10. do 17. oktobra organizirali teden kulturnih prireditev na Jesenicah. Prvi dan so se v dvorani Delavskega doma zbrali k slavnostni seji nekdanji aktivni člani jeseniške Svobode, poleg njih pa še člani Upravnega odbora in društvenih sekcij današnjega delavsko prosvetnega društva Svoboda in drugi gostje. O zgodovinskem razvoju ter pomenu jeseniške Svobode je govoril France Škrlič, nato pa so društveni jubilej pozdravili predstavniki republiškega, okrajnega in občinskega sveta Svobod, kakor tudi predstavniki družbenih in političnih organizacij z Jesenic.

Po slavnostni seji so v Lutkovni dvorani v Delavskem domu odprli slikarsko razstavo, ki jo je organizirala sekcija »DOLIK«. Razstava je bila kombinirana z zgodovinskim materialom iz predvojnih let, razstavljenih pa je tudi mnogo priznanj ter odlikovanj, ki jih je prejela jeseniška Svoboda v zadnjih povojnih letih. Hkrati z društvenim jubilejem pa slavi svoj praznik oz. jubilej tudi godba na pihala DPD Svoboda Jesenice. Ustanovljena je bila pred 80 leti v Bohinju in se zato tudi po vsej pravici imenuje Železarska godba. Prvi dan v tednu je bil na programu promenadni koncert godbe na pihala, ki je v ta namen izvajala vrsto uspelih skladb pred Delavskim domom.

Že dalj časa je vladalo na Jesenicah veliko zanimanje za akademijo v počastitev 40-letnice Svobode Jesenice. Kljub temu, da so bile v soboto dne 10. oktobra na Jesenicah tudi druge prireditve, je bila slavnostna akademija dobro obiskana. Akademija je lepo uspela in je bila dobro pripravljena. Program na tej akademiji je potekal v strnjeni celoti brez

mučnih odmorov, kakor je to pri akademijah običaj, program pa so izvajali: Združena pevsko zbor Svobode z Jesenic in Žirovnice, godba na pihala, člani iz gledališča »Tone Čufar« z Jesenic in Glasbena šola. Če bi bile slavnostne akademije ob državnih praznikih tako dobro pripravljene, potem bi prebivalstvo Jesenic prihajalo na akademijo v večjem številu, kakor je bilo to v navadi doslej.

V nedeljo dopoldne je bil pred Titovim domom koncert združenih godb jeseniške občine. Sodelovale so godbe: DPD Svobode Jesenice, Javornika, Žirovnice in Hrušice. Program je bil skrbno pripravljen, godbeniki pa so ga izvajali pod vodstvom dirigenta godbe na pihala z Javornika tov. Julija Sörgo. Sicer maloštevilni poslušalci so lahko opazili veliko prizadevnost godbenikov vseh štirih godb, vendar bi kazalo godbe na pihala usposobiti tudi za težje skladbe, ki jih igrajo običajno simfonični pihalni orkestri.

Med tednom so bile na programu še naslednje prireditve: V torek je bil v dvorani Delavskega doma zabavni večer, izvajali pa so ga gosti iz Ljubljane. V sredo so svoj program izvajali člani ansambla narodnih plesov pri DPD Svobodi Jesenice, v četrtek pa je bila na programu komična opera »Don Pasquale« v koncertni izvedbi. Ob koncu tedna so se predstavili še gojenci Glasbene šole z Jesenic, za zaključek tedna kulturnih prireditev pa je jeseniška Svoboda organizirala še družabni večer za nastopajoče.

S kulturnimi prireditvami je jeseniška Svoboda dostojno počastila svoj društveni jubilej. Prebivalstvo je prireditve obiskalo razmeroma dobro in s tem dokazalo, da se zaveda zgodovinske vloge jeseniške Svobode v zadnjih 40 letih.

Skupina jeseniških
Svobodašev ob
društvenem jubileju

Foto: Torkar

DROBCI

IZ USTANOVNIH DNI JESENIŠKE »SVOBODE«

Pravzaprav bi jeseniška »Svoboda« lahko letos praznovala 60-letnico socialističnega kulturno prosvetnega delovanja na Jesenicah. Ohranjena poročila iz tistih dni omenjajo, da je bilo leta 1899 na Jesenicah ustanovljeno delavsko izobraževalno pravovarstveno in podporno društvo. (Zgodovinski arhiv SKJ, socialistično gibanje v Sloveniji 1869—1920, Beograd 1951,

Tone Čufar

Mi, proletarska mladina

Povsod, kjer se dela in z delom trpi,
kjer jeklo se kuje in stavbe grade,
kjer tulijo stroji in rovi preže
na svoje pogumne kopače;
povsod, kjer sledi se stopinja trpina,
smo tudi mi, proletarska mladina.

Mnogo nas je, v milijone gre naše število,
v vseh delih sveta, povsod, kjer gorja je obilo,
se čutimo mi, vse naše moči,
ves ogenj razpaljenih src se občuti;
vsa svežost in sila v bedi rastoča,
pogumno in jasno v bodoče dni zroča,
vzlic teži sproščene mladosti se sluti,

Iz barak smo prišli, iz temnih podzemskih domov,
iz koč smo izšli in z rojstvi v trpljenje stopili,
se v njem jeklenili za trdo življenje,
za vse, kar je dano otrokom nižin,
otrokom fabrik, otrokom železa in jamskih temin.

Preden smo čuli pesem radosti,
videli rože in božanje solнца spoznali,
smo vztrepetali ob jadnem obupu mater, očetov,
ki so za kruhom preskromnim se gnali,
glad nam težili, nam srca vedrili,
s trudnim, v muki umitem smehljajem,
ki ga priključijo žulji in kri,
ker se le v stiskah trpečim rodi.

A vendar smo rasli in rastemo dalje
ter bomo dorasli v žene in može,
saj hočemo biti in smo že ljudje,
ki svet s svojim delom pokonci drže,
saj vztrajamo v sajastih carstvih napora,
vsak dan se nam stroji v obličja reže,
vsak dan nam ob njih kdo mrtev omahne,
se zgrudi ves mlad še, pri delu nam pade,
v najzornejših letih mu smrt zruši nade.

Mnogo popada jih v mrzle grobove,
na tisoče mladih izkrevavi,
a nas je milijone
in kakor granit so naše moči,
nič ne raztrga sile plamteče,
kvišku se pnemo, solncu v objeme,
iz dna hrepenimo, v jasnost stremimo,
in pričamo z ognjem razpaljenih src,
da je v nas samih solčna vedrina,
da smo mi seme lepših svetov,
mi, proletarska mladina...

str. 87.) Delovanje tega društva pa je bilo zelo otežkočeno, ker skoro ni bilo gostilničarja — kulturno prosvetnih domov takrat še ni bilo, ki bi hotel dajati prvim jeseniškim socialistom prostore za delovanje; bali so se namreč, da bi se zamerili Kranjski industrijski družbi. Zato so se morali k predavanjem zbirati največkrat pri Štefanu Trojarju ali pri kakem drugem zasebniku, v poletnem času pa so jim prišli prav tudi gozdovi. Koliko časa je to društvo obstajalo, nimam zaenkrat na razpolago še nobenega vira.

V brošuri Franja Federla-Slavka »Jesenice« najdemo vir, da je leta 1912 delovalo na Jesenicah društvo »Vzajemnost« in da je dobro delovalo. To društvo, ki je bilo včlanjeno v Splošno delavsko zvezo »Vzajemnost«, pa je delovalo le dobro leto, ker je oblast omenjeno zvezo 22. aprila 1913 razpustila zaradi govora Ivana Cankarja »Slovenci in Jugoslovani«. Tudi »Vzajemnost« je bila predhodnica »Svobode«. (Federle: Jesenice, 1936, str. 21; Zgodovinski arhiv KPJ, Soc. gibanje v Sloveniji 1869—1920, str. 263 in 257.)

Da po razpustu »Vzajemnosti« ni na Jesenicah začelo delovati novo delavsko kulturno-prosvetno društvo, je prej ko ne preprečila prva svetovna vojna. Toda že po kapitulaciji Avstro-Ogrske 3. novembra 1918 smo dobili iz Ljubljane direktivo za ustanovitev »Svobode«. Konec novembra se je že sestel iniciativni odbor v prostorih nekdanje nemške šole (stare osnovne šole) in napravil načrt za ustanovitev sekcij. Tako je pravzaprav »Svoboda« Jesenice bila ustanovljena novembra 1918 in upoštevajoč to, bi morali njeno štiridesetletnico praznovati že lani. Če pa upoštevamo začetek njenega delovanja, je prav, da smo njen štirideseti jubilej prestavili na letošnje leto. (M. Kl.: Zapiski s sestanka starih članov »Svobode« — Jesenice.)

V začetku leta 1919 je društvo prevzelo knjižnico kovinarske podružnice. Knjižnica je bila torej prva sekcija, ki je začela delovati. Delovanje samo se ni moglo razviti, kakor bi moralo. »Svoboda« še ni imela prostorov za delovanje. Akcija za Delavski dom pri »Jelenu«, po katerem so hrepeneli jeseniški socialisti že od prvega zborovanja v njegovih prostorih 4. aprila 1909, se kljub prostovoljnim prispevkom ni premaknila naprej. Jelenova stavba, ki je imela dvorano in za društveno delovanje primerne prostore, je bila last dr. Pretnarja in za lastništvo so se pulili tudi Sokoli. Kljub temu, da je bil dr. Pretnar nacionalist, je naposled prodal stavbo Kristanovemu konsumnemu društvu v Ljubljani, ki je postalo v začetku leta 1920 lastnik doma.

Toda jeseniška »Svoboda« ni čakala, da bi začela delovati šele tedaj, kadar bo imela svoje, za delovanje primerne in urejene prostore. Takrat po prvi svetovni vojni je bilo na Jesenicah močno revolucionarno vrenje, ki so ga podpirali levičarji iz Ljubljane, desničarsko vodstvo na čelu z Antonom Kristanom pa mu je nasprotovalo. Na Jesenicah se je skoro vse delavstvo prištevalo k levičarjem in bi rado dejanj po boljševiskem zgledu v Rusiji. Hotelo je delavsko-kmečko oblast. Toda teoretično so bili zelo šibki. Niso poznali dovolj marksistične revolucionarne teorije. Brez te pa je tudi revolucionarna praksa nemogoča. Zato so ljubljanski levičarji snovali politične šole. Kot prvi dve so osnovali na Jesenicah in v Trbovljah.

Politična šola je bila najpomembnejša sekcija, ki je leta 1919 začela delovati v okviru jeseniške »Svobode«. Vršila se je enkrat tedensko po tri ure. V prvem letu je s svojimi slušatelji obdelala, kakor nam je poročilo o tem ohranilo »Ujedinjenje« (št. 4, leto 1920), najprej kratek življenjepis in delovanje Karla Marksa, nato pa so predavanja zajela razlago Komunističnega manifesta, obravnavala komunizem, produkcijska sredstva, razvoj človeške družbe, kaj je razred in kakšne družbene razrede imamo, o nadvrednosti socializacije, o nastanku plemstva in fevdalne družbe, o fideikomisih in latifundijah, o manufakturnem načinu produkcije, o razvoju malomeščanstva, o državi sploh, o oblikah države, o konjunkturi

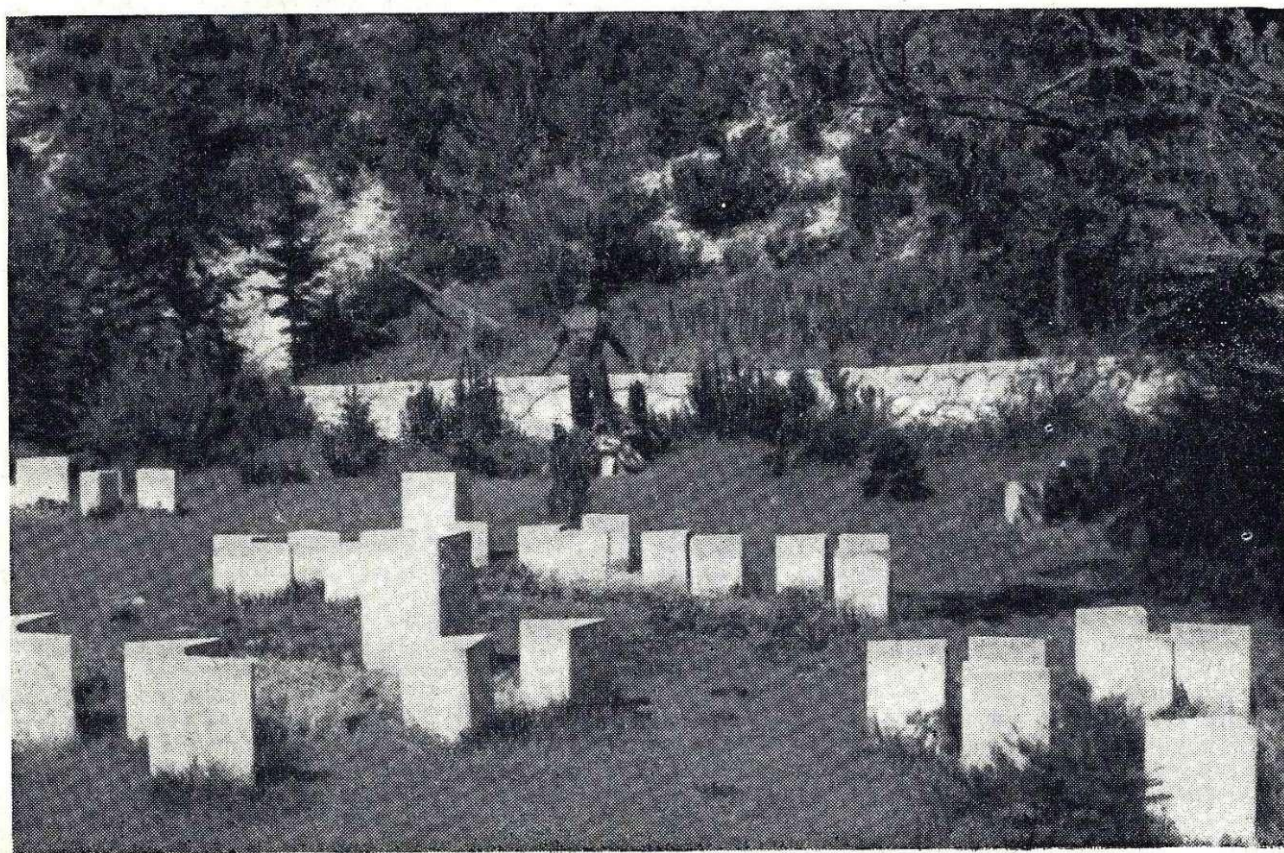
ri, križi in depresiji, o manchesterskem liberalizmu, o primerjanju fevdalne družbe z meščansko, o pomenu kolonialne politike, o razvoju mest, o vzrokih izseljevanja našega kmečkega prebivalstva, o Marxovi koncentracijski teoriji, o razpadu fevdalne družbe, o razvoju industrije, o reformaciji in socialnih bojih slovenskih kmetov, o kapitalu, poglobljeno in podrobnejše predavanje o življenju in delu Karla Marxa, o poteku Komunističnega manifesta, o postanku strokovnih in političnih organizacij in njihovem pomenu. Mimo tega so bila še predavanja o logiki in nekaj predavanj o grškem naturalizmu in racionalizmu XVIII. stoletja. Da bi si utrdili znanje, so slušatelji po vsakem predavanju doma spisali naloge, ki so jih potem v šoli skupno prebrali in popravili. Prav tako so se v politični šoli učili, kako se prirejajo shodi, kako se vodijo, kako se na shodih poroča in kako se delajo zapisniki. Razen tega so predavatelji, ki so bili vsi iz Ljubljane, učili slušatelje, kako se delajo zapiski iz znanstvenih knjig. Ta šola je prvim jeseniškim komunistom dala teoretično osnovo.

V tem času, ko je šola dokončala svoj prvi letnik, je jeseniška »Svoboda« dobila skupaj s strokovno organizacijo stalne prostore v Delavskem domu, ki so ga temeljito preuredili, dramska sekcija pa se je pripravljala na slovesno otvoritev Delavskega doma na Jesenicah s Cankarjevim »Kraljem na Betajnovi«. Ta slovesnost je bila 4. maja 1920.

Dne 24. julija 1920 pa se je v okviru »Svobode« osnoval tudi telovadni odsek, za zabavno življenje mladine pa je skrbela plesna šola.

Tako je jeseniška »Svoboda« začela redno delovati. V njenih vrstah so se vzgajali mnogi revolucionarji in njihov vpliv je bilo čutiti v celotnem delovanju, kar je v začetku leta 1930 začelo vznemirjati domače desničarje, še bolj pa desničarsko vodstvo centrale »Svobod« v Ljubljani. Nasprotja, ki so se takrat pričela med ljubljansko centralo in jeseniško »Svobodo«, so kmalu prerasla v spor, ki je dosegel leta 1933 svoj višek. Centrala je hotela razveljaviti demokratično izvoljeni levičarski odbor, čemur pa se je članstvo jeseniške Svobode uprlo. Zato je centrala svojo jeseniško podružnico razpustila, njeno imetje pa zasegla. Protesti jeseniških Svobodašev sklepa centrale »Svobod« v Ljubljani niso omajali in jeseniško članstvo je bilo primorano, da ustanovi novo Delavsko kulturno društvo »Enakost« ki je nadaljevalo revolucionarno tradicijo jeseniške »Svobode«. Delovalo je do leta 1940, torej še pet let po razpustu Zveze »Svobod«. To leto pa je oblast razpustila tudi to društvo, ki je vzgojilo vrsto revolucionarjev, ki so po razpadu stare Jugoslavije postali organizatorji in pomembni voditelji narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem, med njimi tudi delavski pisatelj Tone Čufar in narodna heroja Jože Gregorčič in Matija Verdnik.

Ob dnevu mrtvih se spominjamo s posebnim spoštovanjem padlih za svobodo. Na sliki grobišče talcev v Dragi pri Begunjah

V prihodnjih dveh letih bodo na Plavžu gradili nove stanovanjske bloke in bo slika tega mestnega dela še lepša

Foto: Tone Grošelj

Na zadnjem zasedanju delavskega sveta je bilo govora o perspektivni gradnji stanovanj na Jesenicah. Člani delavskega sveta so v svoji razpravi soglasno potrdili pravilno stališče, da je potrebno tudi v prihodnjih letih zgraditi nove stanovanjske objekte, predvsem poceni in praktična eno- do trosobna stanovanja. Znano je, da je stanovanjska komisija pri Železarni Jesenice objavila prednostno listo okoli 190 prosilcev, ki bodo dobili stanovanja bodisi v stolpnica, četvorčkih na Javorniku ali pa bodo njihove prošnje rešene z drugimi možnimi kombinacijami oz. zamenjavami. Vendar je to še vedno premalo, če upoštevamo, da ima samo stanovanjska komisija pri našem podjetju vpisanih nad 800 prosilcev. Razumljivo je, da je precejšnje število prosilcev za stanovanja tudi pri ostalih podjetjih na Jesenicah, ki prav tako težko čakajo, da se bodo njihove stanovanjske razmere izboljšale.

Razprava o perspektivni gradnji stanovanj v jeseniški občini na zadnjem zasedanju delavskega sveta je bila plodna in zanimiva. Da bi vsaj delno ublažili stanovanjsko krizo na Jesenicah, bomo v prihodnjih 2 letih zgradili naslednje število stanovanjskih objektov:

- 6 stanovanjskih blokov — na Plavžu.
- 3 osmorčke — pod Mežaklo.
- 3 dvanaajstorčke — na Javorniku.
- Samski dom na Javorniku.
- 6 dvanaajstorčkov — na Javorniku.
- 6 osmorčkov — poleg igrišča pod Mežaklo.

Če prištejemo še garsonjere, ki bodo zgrajene v navedenih stanovanjskih objektih, potem bomo v prihodnjih 2 letih povečali sedanje število stanovanj za preko 400 stanovanj. Mislimo, da bo treba tudi na udeležbo bodočih stanovalcev pri gradnji novih stanovanjskih objektov. Izvršni odbor sindikalne podružnice bo razpisal anketo med člani kolektiva naše železarne, kjer naj bi anketiranci odgovorili na vprašanja, za katere oblike lastnega prispevka se ogrevajo. Imamo več možnosti: prosilci stanovanj, ki bi radi čimprej dobili stanovanja, bi lahko pripomogli v obliki prostovoljnega dela, ali s tem, da vložijo v ta namen nekaj denarnih sredstev, ki pa se nato obračunavajo pri plačevanju stanarine. Tretja možnost pa je, da bi se prosilci odločili za organiziranje stanovanjskih zadrug na območju našega mesta. Te zadruge bi ustanovili z namenom, da bi gradnja stanovanjskih objektov hitro napredovala in da bi prosilci čimhitreje prišli do zaželenih stanovanj. Za gradnjo novih stanovanjskih objektov bodo morala biti zainteresirana vsa podjetja in ustanove v jeseniški občini. Vzporedno z gradnjo novih stanovanjskih blokov pa bo treba skrbeti tudi za urejevanje okolice (lep primer za to imamo v novem Velenju). Tudi pri tem delu bi prosilci in vse ostalo prebivalstvo lahko veliko prispevalo, saj bi s tem pripomogli k lepšemu izgledu novih naselij na Plavžu in na Javorniku.

V prihodnjih dveh letih 400 novih stanovanj

Stolpnice na Plavžu že služijo svojemu namenu

Foto: Tone Grošelj

Razvoj obrtništva v jeseniški občini

Stanje obrti in predvsem uslužnostne obrti je v jeseniški občini vsa povojna leta zelo kritično. Vzroki so zelo različni in so v glavnem naslednji:

1. Pomanjkanje sposobnega vodilnega kadra v obrtništvu.
2. Pomanjkanje finančnih sredstev za gradnjo prepotrebnih lokalov in delavnic.
3. Premajhna iniciativnost odgovornih činiteljev za problematiko obrtništva.

Nujna posledica takšnega stanja v obrtništvu je seveda monopolni položaj in hkrati visoke cene uslugam. Dani so vsi pogoji za nadaljnji razvoj ilegalne obrti, to je šušmarstva, kar seveda še celo vpliva na podražitev uslug, s tem pa na znižanje življenjskega standarda prebivalcev. V ilustracijo naj navedem, da je v naši občini kakih 800 šušmarjev, ki ne plačajo nobenega davka in spravijo ves zaslužek v lastni žep. Razumljivo je, da šušmarjev ne moremo uspešno preganjati tako dolgo, dokler ne bo legalna obrt zmožna, da zadosti vsem potrebam občanov.

V letu 1945 smo imeli na področju naše občine 247 obrtnih delavnic in 553 zaposlenih ljudi. To stanje se približno ujema s predvojnimi stanjem obrtništva na Jesenicah. Takratno število prebivalstva pa je bilo še posebej v samem mestu precej nižje kakor danes.

Iz statističnih podatkov lahko ugotovimo, da imamo v letošnjem letu 170 obrtnih delavnic, v katerih dela 585 ljudi. To se pravi, da imamo v primeri z letom 1945 77 delavnic oziroma obratov manj, medtem ko je število zaposlenih ljudi poraslo za 32. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da bo treba na področju obrtništva nekaj ukreniti, če hočemo, da se bo stanje izboljšalo. Petletni perspektivni plan jeseniške občine predvideva precejšnje povečanje obrtnih delavnic in strok, kakor tudi zaposlenega kadra. Tako bi ustanovili 35 obrtnih strok, kjer bi bilo zaposlenih 58 ljudi, razen tega pa bi razširili že obstoječe družbene obrti z 19 strokami in 79 zaposlenimi. Merodajni organi pa bodo morali ugodno rešiti tudi problem mehanizacije v strojnem parku našega obrtništva. Le na ta način se bo stanje izboljšalo, tako da bomo zadostili potrebam prebivalstva po obrtnih uslugah, v precejšnji meri pa bomo zmanjšali obseg šušmarstva. Za dosego teh ciljev bomo morali

1. povečati »Kovinoservis« (bivši državni mojster Hribar), tako da bodo v tem podjetju lahko zadostili potrebam prebivalstva glede vodovodne in toplovodne instalaterske obrti ter kleparstva;

2. razširiti elektromehanični servis (bivši Poženel) — 6 strok iz elektrotehnike, kar je že v načrtu;

3. povečati dejavnost Lesnega servisa na Jesenicah, tako da bi pri tem podjetju imeli tesarsko, krovsko, parketarsko in steklarsko obrt, poleg tega pa bi morali povečati tudi obstoječi pleskarski obrat;

4. razširiti obstoječo krojaško obrtno delavnico;

5. v bližnji prihodnosti povečati lesno-galanterijski obrat;

6. zgraditi novo centralno pekarno, ki je že v načrtu;

7. urediti komunalni servis v bivši osnovni šoli. V okviru tega servisa bo pralnica, likalnica, krpalnica ter oddelek za kemično čiščenje. Dela so že v teku.

8. razširiti dejavnost avtoservisa na Jesenicah tako, da bo prevzel avtobuse, ki jih odstopi Železarna Jesenice;

9. na Blejski Dobravi povečati obrtno podjetje »Cokla«;

10. pospešiti uslužnostno dejavnost v stanovanjski skupnosti;

11. okrepiti tisto obrtno dejavnost na podeželju, ki jo prebivalstvo nujno potrebuje.

Z že navedenimi razširitvami in novogradnjami bi v glavnem zadostili potrebam prebivalstva po obrtnih uslugah. Treba bo še precej naporov za usposobitev strokovnega kadra in za pridobitev potrebnih denarnih sredstev za gradnje potrebnih objektov, oziroma delavnic. Načrti za novo zgradbo centralne pekarne so že gotovi. Novo pekarno bomo zgradili v neposredni bližini ObLO, to je carinarnice. Z zemeljskimi deli bodo začeli že to jesen. V tej zgradbi so poleg pekarne

in slaščičarne predvideni še prostori za krojaško podjetje »Kroj«, razni drugi lokali in pa stanovanja. Stavba je predvidena kot delna stolpnica, zmogljivost pekarne pa bo tolikšna, da bo krila potrebe prebivalstva jeseniške občine. Precej se govori tudi o tem, da bi na sedanjem prostoru parka pod »Mirco« zgradili lokale za razno obrtno-uslužnostno dejavnost. Prostor je v središču mesta in zelo prikladen. Če bo šlo vse po sreči, bo komunalni servis v bivši osnovni šoli začel obratovati za Dan republike. To bo velika pridobitev za naše gospodinjke, saj jih bo v precejšnji meri razbremenil težkega dela, kot je pranje, likanje, krpanje itd. V tej stavbi bodo tudi prostori za gospodinjski servis. Komunalni servis bo imel svoj avto za pobiranje in razvažanje perila. V pralnici bodo lahko oprali vso delovno obleko delavcev iz Železarne, kar pomeni novo pridobitev.

Na Belskem polju naj bi v doglednem času začeli z gradnjo objektov za Avtoservis. Potrebe prebivalstva za prevoze so iz dneva v dan večje in je zato nujno, da podjetje razširi svojo dejavnost. Vse to in še marsikaj drugega je predvideno za izboljšanje življenjskega standarda delovnih ljudi na področju naše občine. Godrnjali smo proti uvedbi posebnega prispevka občini, ki ga plača sleherni delavec iz svojega žepa, vendar podatki v gornjem sestavku kažejo, da bomo v naši občini zgradili nekaj koristnih objektov, kar pomeni, da denar, ki ga vplačamo v obliki posebnega prispevka, ne bo odvržen in se nam bo v doglednem času tudi obrestoval.

V četvorčkih nad progo bodo stanovali delavci, ki delajo v valjarnah na Javorniku

Foto: A. Rjazancev

Ob 6. uri zjutraj:
lokomotive čakajo
na startu

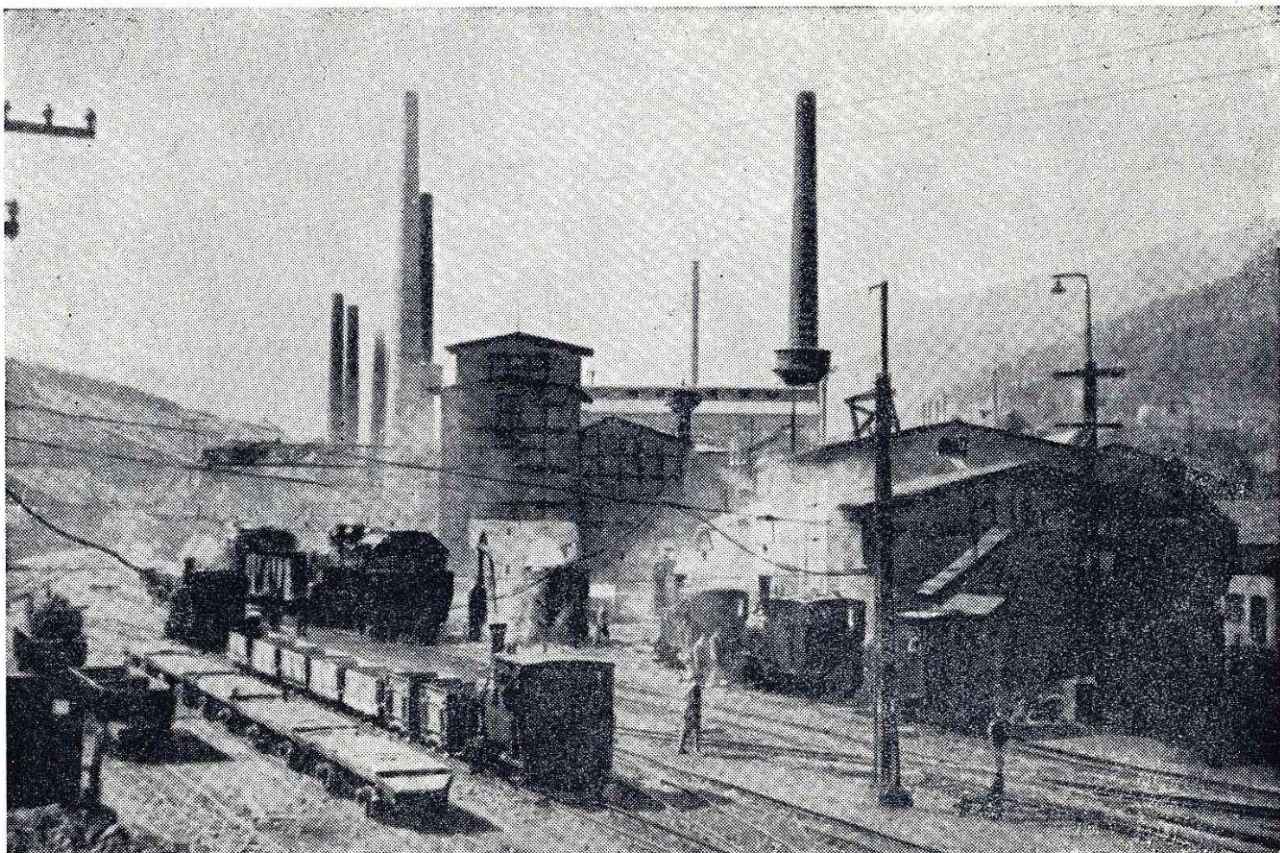

Foto: Torkar

Milan Dornik

Kaj moramo vedeti o stalni statistični kontrolni metodi

Prve podatke oz. informacije o statični kontrolni metodi smo sprejeli od naših strokovnjakov, ki so bili v inozemstvu na praksi. Te informacije so bile zelo splošne, vendar zadostne, da smo se začeli tudi mi zanimati za statistično kontrolo. Bolj podrobne informacije smo dobili tudi na seminarju, ki ga je organiziral »Zavod za proučevanje dela in varnosti pri delu LRS« v Kranju. Na tem seminarju smo dobili tudi nekaj teoretičnih osnov in vpogled v razvoj statističnih kontrolnih metod v drugih deželah. Govora je bilo tudi o praktičnem načinu in taktiki uvajanja stalnih statističnih kontrolnih metod v tovarnah.

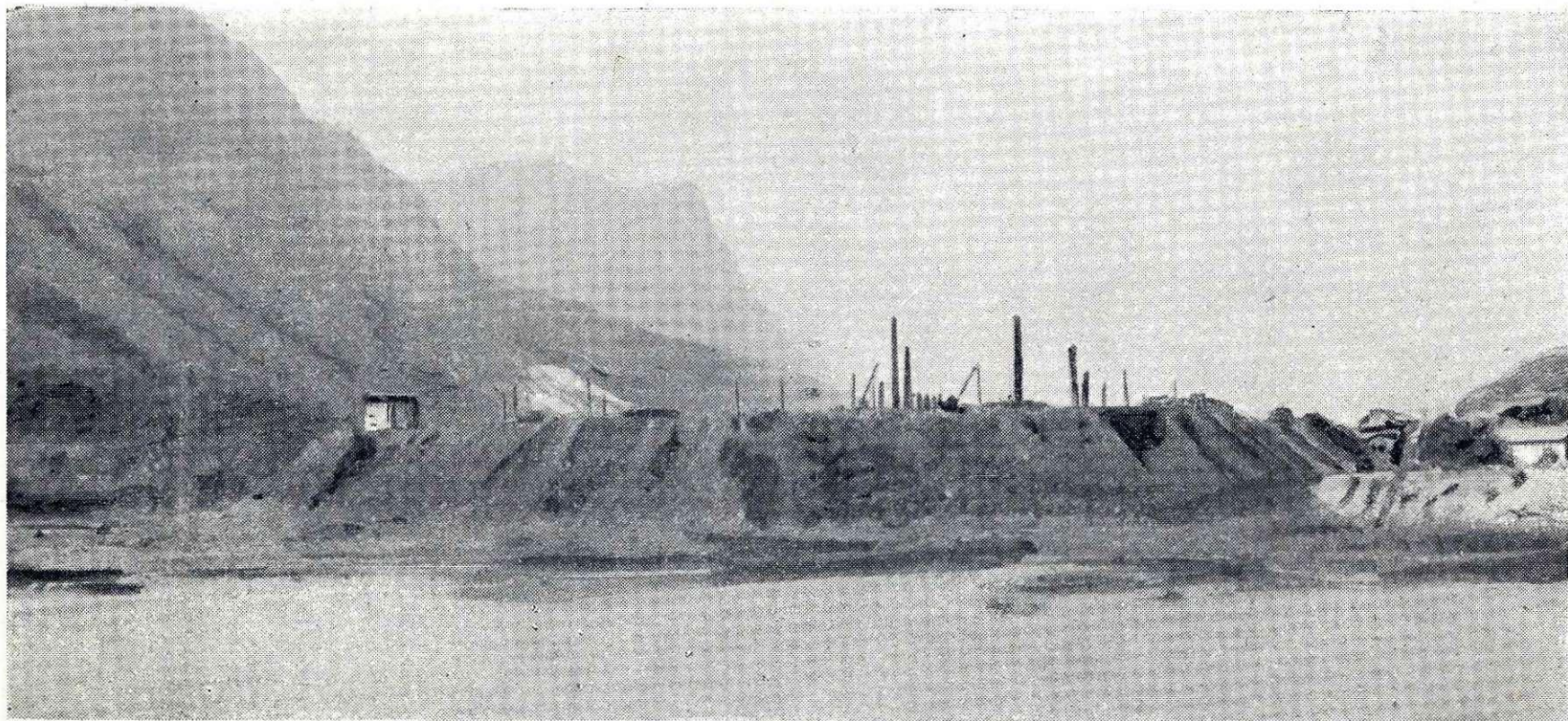
Jasno je, da o kakovosti izdelkov odločajo različni faktorji pri sami izdelavi. Tem moramo posvetiti glavno pozornost, če hočemo imeti solidne izdelke. To dosežemo s kontrolo proizvodnje. Klasična kontrola proizvodov ima eno neodpušljivo slabo lastnost: vedno pride na dan s svojimi spoznanji šele takrat, ko je ves tehnološki proces izdelave že izvršil in ko se te napake ne dajo več odstraniti. Ugotovitev slabe kakovosti pomeni izpad proizvodnje. Z naknadno klasično kontrolo samega dogajanja pri tehnološkem procesu ne moremo več spremeniti in tako tudi ne napak preprečiti.

Stari način poseganja kontrole v proizvodnjo, to je kontrola med posameznimi fazami izdelave, se je izkazal kot premalo učinkovit. Zamenja naj ga aktivnejša oblika: kontrola med samo proizvodnjo, ki ima za cilj ne samo ugotavljati in izločati izmeček, ampak omogočiti, da bodo vsi izdelani izdelki taki, kakršnih od proizvodnje pričakujemo. Učinkuje naj podobno kakor regulator, ki pri poslabšanju kakovosti avtomatsko

vkluči napore za izboljšanje le-teh. Kot taka kontrola lahko pomaga odkrivati in odstranjevati izvire pomanjkljive kakovosti. Omogoči zoževanje naravne tolerance samega procesa, da lahko z njim zadostimo po potrebi tudi ostrejšim zahtevam. Pomaga nam pri zasledovanju določenih tendenc v procesu, ki povzročajo gibanje mer in s tem nevarnost izpada iz tolerance polja. Na ta način dosežemo zmanjšanje pojavljanja pomanjkljive kakovosti na sploh, kar pomeni obenem pocenitev proizvodnje ter zmanjšuje zastoje. Zmanjšuje stroške končne kontrole, ker se le ta lahko omeji na preverjanje od tekoče kontrole prejetih rezultatov in ker zaradi enakomernosti kakovosti na ta način pogosto odpadejo drugi vzroki. Nudi boljši vpogled v same vzroke raznih motenj v delovnih procesih, kar nam omogoča kompleksno reševanje te-teh. Omogoča boljši vpogled v to, kaj se da na kakem stroju ali metalurškem objektu doseči in kaj ne, kar vodi k pocenitvi delovnih metod, kar nam da na drugi strani zopet solidno osnovo za tolerance.

Uporaba statističnih metod pa sama na sebi ne reši vseh problemov. Z njeno pomočjo jih le lahko zaznamo. Za izkoriščanje vseh navedenih možnosti pa moramo dobro poznati prizadeti tehnološki proces.

Osnova za solidno prodajo je dobra kakovost. Če pa hočemo imeti garancijo za kakovost izdelkov, moramo pričeti s kontrolo tam, kjer se delajo napake in jih odstraniti, kajti če tehnološki proces poteka dobro, lahko pričakujemo dobre finalne izdelke. Za kontrolo tehnoloških procesov uporabljamo v svetu posebne kontrolne liste, ki so običajno nameščeni vidno na delovnem mestu. Njihova osnova je spoznanje, da

Pogled na železarno z južne strani

Foto: A. Rjazancev

niz značilnih vrednosti, ki jih merimo v enakomernih časovnih obdobjih lahko zelo dobro karakterizira neki tehnološki proces in nudi krepko pomoč pri preprečevanju izmeta ter izboljšanju kakovosti.

Na osnovi teh značilnih meritev pogosto lahko ocenimo, kako leži porazdelitev karakteristike glede na predpisane meje, norme ali celo na celoten tehnološki proces. Zaradi enostavnosti in dobre preglednosti tako najdene podatke vrišemo v posebne diagrame. Iz tako risanih diagramov lahko pogosto spoznamo napake, ki se vedno in vedno ponavljajo in ki so posledica bodisi slabe kakovosti stroja, ogrodja, peči ali pa pomanjkljive izobrazbe človeka, ki streže objektu. Jasno je, da nam morajo dati taka opazanja pobudo za odstranitev vseh pomanjkljivosti pri proizvodnji, ker sicer nimajo prave vrednosti.

Že samo beleženje vrednosti vzgojno vpliva tako na tistega, ki kontrolira, kakor na tistega, ki dela. Kontrolor v takem primeru brez dvoma bolj skrbno meri ter kontrolira, ker ve, da opisuje svoja opazanja v dokument, ki daje njegovim predstojnikom v roke možnost za preverjanje njegovih ugotovitev. Delavec pa se, če diagram dobro razume zaveda, da predstavlja diagram zopet do neke mere spričevalo njegove sposobnosti. V takem položaju ni vseeno, kaj na kontrolnem listu piše in v kontrolorju vidi sodelavca, ki mu pomaga ustvarjati boljše izdelke. Prav zato je važno, da je kontrolni list nameščen na samem delovnem mestu in da je lahko umljiv slehernemu delavcu.

Takšen način statistične kontrole uporabljamo s ciljem, da bi naši izdelki v čim večji meri ustrezali predpisanim zahtevam. Iz navedenega načina za zasledovanje kakovosti med proizvodnjo je razvidno, da na podlagi dobljenih rezultatov lahko proces vodimo v nekih določenih mejah.

Pri vseh tehnoloških procesih se dogaja, da gotove vrednosti izpadajo. Zato se moramo pri vsakem takem slučaju vprašati, če je bilo izvedeno prekoračenje slučajno ali pa posledica gotovih tendenc tehnološkega procesa. Če se izkaže, da je vzrok temu slučaj, ne ukrepamo, če pa je vzrok gotova tendenca, pa moramo reagirati.

Kontrolorji te ali one vrste nam nadalje nudijo osnovo za izločanje problemov, ki stalno povzročajo motnje pri raznih tehnoloških procesih. To nam omogoča, da osredotočimo strokovno pomoč na probleme, ki so za res važni za proizvodnjo in na drugi strani možno zasledovanja učinkovitosti teh poseganj.

Kontrolni listi, nameščeni na delovnem mestu omogočajo nadalje voditi obrata odličen pregled čez vsakokratno stanje tehnoloških procesov brez nepotrebnega poslušanja relativnih sodb in mu omogoča pravilno in pravočasno ukrepanje. Vsako tako zasledovanje kakovosti je brezuspešno, če ne sloni na realnih podatkih. Kontrolorji morajo pri tem imeti izenačene poglede na kakovost in morajo enake primere enako obravnavati. Brezpogojno morajo tudi opravljati kontrolo tako po obsegu kot po času, ki je predviden.

Druga stvar, ki je važna za uspešnost tekoče statistične kontrole kakovosti, je stalno zajemanje in primerjanje rezultatov. Te rezultate zajemamo v posebnem matičnem statističnem listu. Kaj zajemamo v njih, je odvisno od tega, kaj želimo kontrolirati v procesu.

Tretja stvar za zagotovitev uspešnosti tekoče statistične kontrole kakovosti je povezava kakovosti dela s plačilnim sistemom tako, kot je z njim povezana že količina dela. V učinku dela naj bo zajeta kvantiteta in kvaliteta. Pri tem moramo paziti zlasti na preseganje norme na račun kakovosti. Priznati moramo, da zaradi ugodnih tržnih razmer skrb za kakovost ni pogosta postavka v naših tovarnah in si še ni priborila potrebnega mesta in pravilnega mišljenja. Slabo izdelani produkti se včasih pri plačilu ne upoštevajo, kljub temu prinesejo preseganje norm v še vedno večji meri kot če bi se potrudili in delali bolje. Tovarna pa pri tem utrpí znatno večjo škodo, saj s tem uničimo poleg izdelka tudi delo delavcev na predhodnih operacijah in material. Odveč bi bilo še tu poudarjati režijo in zasedanje strojev ter objektov brez haska.

Ta članek sem napisal z namenom, da bo seznanjen vsak član našega kolektiva o moderni tekoči statistični kontroli, ki ima samo nalogo dvigniti kvaliteto.

Pet sindikalnih podružnic in njihove naloge

Starejši člani našega kolektiva se prav gotovo spominjajo, da smo pred leti imeli v tovarni poleg tovarniškega odbora sindikalne podružnice še 5 podružnic. Vendar takrat po vsej verjetnosti tak način dela ni bil pravi, zato smo podružnice tudi ukinili. Ob prehodu na ekonomske edinice pa se je zopet pojavilo vprašanje, kako organizirati sindikalno delo v železarni. Tovarniški odbor sindikalne podružnice pri našem podjetju se je odločil, da zopet organizira sindikalne podružnice v okviru grup oziroma edinic. Tako bomo imeli v tovarni naslednje sindikalne podružnice:

1. Sind. podružnica št. 1 — topilnica bo združevala v svojem okviru sindikalne odbore obratov plavž, jeklarne, šamotarne in livarne. Število članov sindikata je 1329

2. Sindikalna podružnica št. 2 bo obsegala dosednji delokrog sindikalnih odborov valjarne profilov, tanke pločevine, valjarne 2400, žične valjarne, jeklovleka ter odpreme na Javorniku in bo štela 1633 organiziranih članov sindikata.

3. Sindikalna podružnica št. 3. V okvir te sindikalne podružnice bodo v prihodnje spadali sindikalni odbori hladne valjarne in žičarne, cevarne, žebjarne in elektrodnega oddelka. (1053 članov).

4. Sindikalna podružnica št. 4 — pomožni obrati. Tu sem spadajo predvsem sindikalni odbori vzdrževalnih obratov na Jesenicah in Javorniku in sicer: mehanična delavnica, konstrukcijska delavnica, elektro-delavnica, gradbeni oddelek, vzdrževanje Javornik, Promet, Transport in Energijski oddelek (1937 članov).

5. V okviru 5. sindikalne podružnice bodo delovali dosedanji sindikalni odbori glavne pisarne, OTK, zaščitne službe, komunalnega oddelka in MIŠ. Skupno število članov je 836.

Izvršni odbor sindikalnih podružnic bo imel nalogo, da vzdržuje stalne stike z že omenjenimi sindikalnimi podružnicami v proizvodnih oziroma ekonomskih edinicah, poleg tega pa bo skrbel tudi za vzdrževanje stalnih stikov

s sindikalnimi podružnicami ostalih podjetij in sindikalnimi forumi. Zaradi enotnega zastopanja stališč koordinira delo vseh sindikalnih podružnic grupe in skrbi za izvajanje določenih nalog in akcij v okviru podjetja. Tu je še drugih nalog, ki jih bo moral opraviti izvršni odbor sindikalnih podružnic, zato pa bodo ustanovljene tudi naslednje komisije: Komisija za delavsko upravljanje in HTZ, komisija za kulturo in prosveto ter šport, komisija za izlete ter gospodarska komisija.

Pri tej priliki naj naše bralce seznanimo še z nekaterimi nalogami, ki jih bo imela novo organizirana sindikalna podružnica v okviru proizvodne grupe. Sindikalna podružnica bo samostojno telo ter bo vodila sindikalno delo v okviru grupe in vzdrževala stalne stike z ostalimi podružnicami v podjetju na eni strani ter izvršnim odborom na drugi strani. Naloga upravnega odbora sindikalne podružnice bo, da zastopa enotno stališče ter izvaja naloge in akcije v okviru grupe. Odbor sindikalne podružnice bo moral skrbeti tudi za to, da bo prenašal naloge od Izvršnega odbora sindikalnih podružnic na sindikalne odbore, ki bodo spadali v delokrog proizvodne grupe. Seveda bo morala sindikalna podružnica v okviru proizvodne grupe nuditi vsestransko pomoč sindikalnim odborom ter nadzorovati njih delo. Po obstoječih navodilih oziroma pravilih naj bi sindikalna podružnica v proizvodni grupi urejevala in utrjevala organizacijsko dejavnost v sindikalnih odborih in podružnicah. Važna naloga, ki jo bo imela sindikalna podružnica v proizvodni grupi, pa bo tudi ta, da bo skrbela za pravilno nagrajevanje delavcev ter da bo skrbela za pravilno ocenjevanje dela, delovnih mest in predlaga mere za nagrajevanje po učinku dela.

V novembru in decembru bodo prvi občni zbori novo organiziranih sindikalnih podružnic v podjetju. Dolžnost nas vseh je, da pomagamo pri osnovanju teh sindikalnih podružnic in da bomo po danih možnostih skrbeli za njihovo dobro delovanje.

Delavci cinkajo
pločevino v novi
pocinkovalnici
na Javorniku

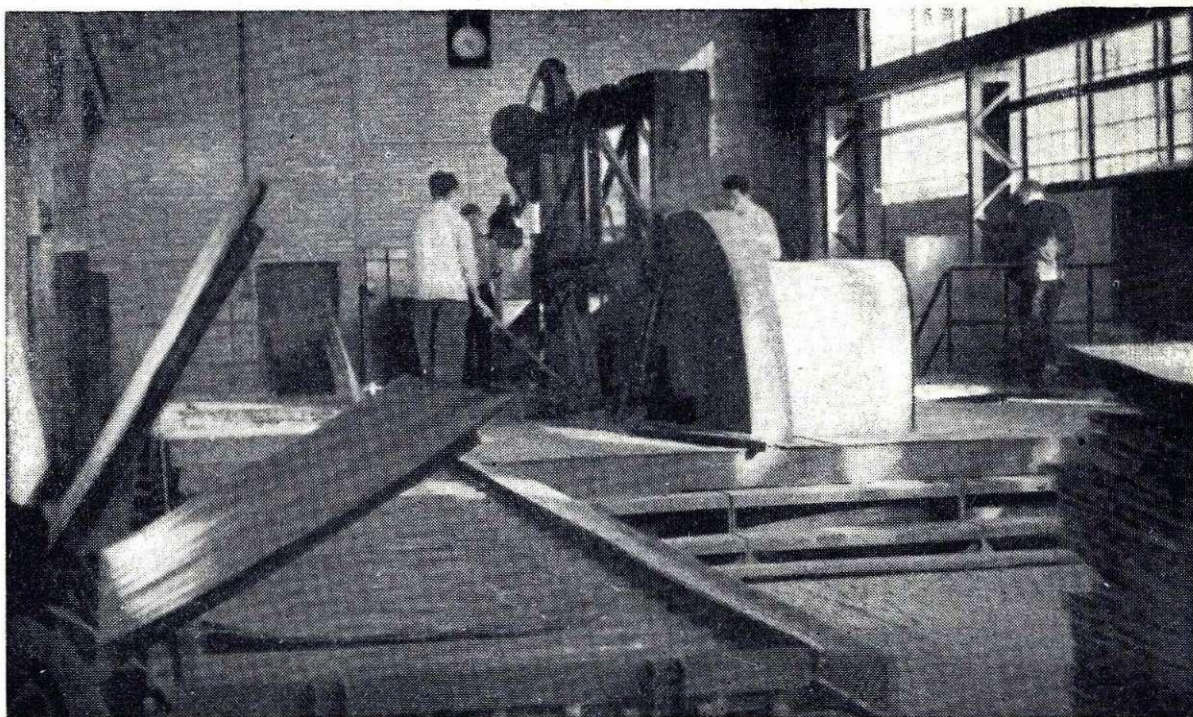
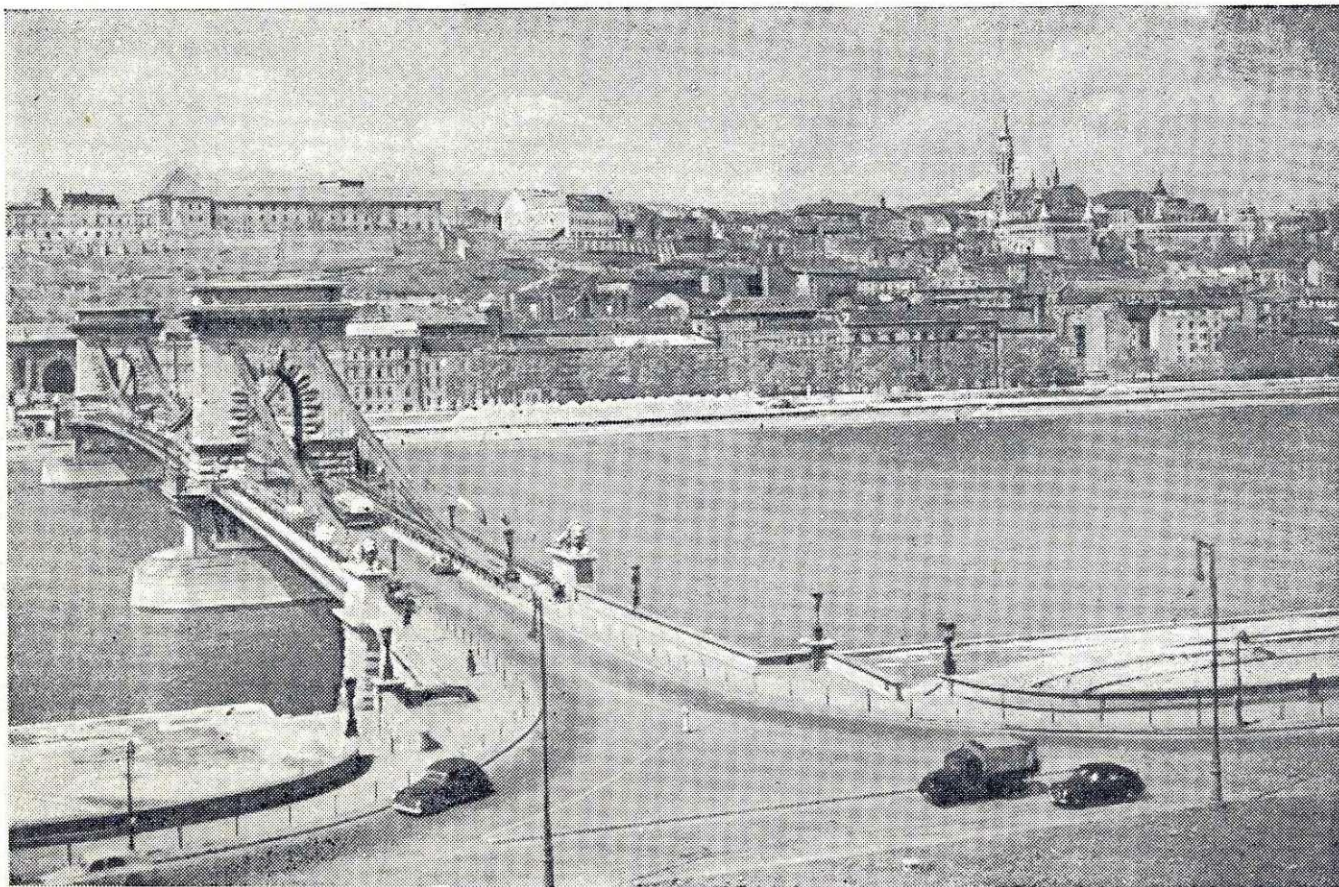

Foto: Torkar

Verižni most
čez Donavo
v Budimpešti

Ludvik Kejžar

Na obisku pri madžarskih rudarjih in metalurgih

Madžarska je lepa in bogata zemlja, z ugodnimi ekonomskimi pogoji za razvoj industrije in poljedelstva. Pomanjkanje svobodne zainteresiranosti pa ji zavira uspešen napredek. Strogo planiranje proizvodnje v podrobnostih in cene onemogočajo prodajo na svobodnem trgu. Zelo se čuti pomanjkanje izvestnih predmetov na trgu kot so n. pr. otroški vozički, manjka izbire v kakovosti tekstila in drugih predmetov. Po oceni naše delegacije je povprečni standard na Madžarskem nižji od našega, čeprav je standard rudarjev z ozirom na diferenciacijo plač in dodatkov, ki jih prejema, nekoliko višji kot naš. Posebno skrbe v svoji politiki za oddih v prid kulturnemu in športnemu izživiljanju, za kar trošijo velike vsote.

Na Madžarskem posvečajo podjetja ekonomičnosti mnogo premalo pazljivosti, proizvodnjo dirigirajo iz ministrstva, normativi so postavljeni od zgoraj in vse to podjetjem ne daje stimulacije za rentabilno poslovanje. Izjemo je naša delegacija morda našla v kombinatu »Csepel«, kjer je v razdeljevanju plač in v vsem sistemu organizacije dela, kot se je zdelo, več svobode. Žal je prenatrpani spored delegaciji onemogočil, da bi se seznanila z važnimi podrobnostmi, delno pa je kriv tudi tolmač, ki strokovnih vprašanj ni dobro prevajal. Po podjetjih so na delovnih sestankih vedno navzoči sekretarji partijskih komitejev podjetja in mesta. Pri razgovorih z nami je bilo dokaj značilno, da so bili vsi predstavniki, s katerimi smo razpravljali, zelo nejasni in negotovi. Opazili smo, da s sistemom in razmerami v naši državi niso seznanjeni in da so zaradi tega tako negotovi, dasiravno bi bili radi razpravljali z nami. Zanimala so jih predvsem nekatera principiella vprašanja, kakor je n. pr. nagrajevanje v okviru podjetja. Kakor hitro je naše pojasnilo bilo v prehudem navskrižju z njihovimi tendencami, so razgovor prekinili. Nekaj zanimivega je delegacija doživela v Dorogu. Predsednik sindikata je iskreno izrazil željo po čim tesnejšem sodelovanju z nami, toda v razgovor se je v hipu vmešal sekretar komiteja

in speljal razgovor na drug tir. Značilno je bilo tudi, da so sindikalni funkcionarji pokazali mnogo večjo orientiranost, iznajdljivost in samostojnost v razgovorih o raznih zadevah in vprašanjih kot partijski kader.

Mnenje delegacije je, da so možnosti za sodelovanje s CO rudarjev in metalurgov Madžarske in sicer na konkretni osnovi poedinih vprašanj. Sindikati rudarjev, metalurgov in trgovcev imajo namreč najbolj razvite mednarodne zveze, kar je naša delegacija mogla ugotoviti tudi iz razgovorov.

Splošno je delegacija dobila vtis, da je vzbudila povsod veliko zanimanja, posebno pa pri naši narodni manjšini, ki bi se bila zelo rada pomenkovala z nami o marsičem. Opazilo se je tudi, da so se Madžari, dokler so bili mnenja, da smo Rusi, vedli nasproti nam zelo hladno in niso kazali nobene želje po kakem razgovarjanju, ta odnos pa se je takoj spremenil, kakor hitro so čuli, da smo Jugoslovani. Potem so se radi spuščali z nami v razgovore.

Ako naj omenimo še nekaj splošnih vtisov, ki smo jih v naglici mogli dojeti, bi ponovno omenili, da je splošni življenjski standard nižji od našega, čeprav imajo boljše pogoje za zvišanje. Opaziti je bilo malo zanimanja, tako pri posameznikih kot tudi v celotnih kolektivih za povečanje produktivnosti in za ekonomsko ter rentabilno poslovanje. Vsa pozornost za povečanje proizvodnje je usmerjena v nove investicije in v nabavo novih, modernih strojev, ki jih uvažajo. Taka enostranska politika nedvomno zavira hitrejši dvig standarda. Stanovanj gradijo relativno zelo veliko, toda cena zanje je po njihovem priznanju silno visoka. Na dvig standarda skušajo vplivati z administrativnimi ukrepi. Podjetja in ustanove vzdržujejo menze, izdajajo velika sredstva, oziroma dotacije, da bi olajšali delavcu prehranjevanje v njih. Delavci plačujejo 20 do 30 odstotkov ekonomske cene.

Trgovinska mreža in trgovina sploh — Madžari sami trdijo, da je izredno napredovala — je še vedno slabo razvita, kar se da opaziti že pri postrežbi. Nezainteresirana počasnost per-

sonala, neurejenost trgovin, pomanjkanje kvalitete v blagu, ki ga ljudje iščejo, odrejene enotne cene proizvodov, neekonomsko nizke cene ponekod in še drugo močno vpliva na hitrejši razvoj in dvig standarda. Vse pretogo se drže centralističnega upravljanja industrije, kar je velika zavora.

Delo v sindikatih je vsestransko razvito. Ti tudi pri delavcih uživajo dokaj veliko avtoriteto, žal človeka tudi tu moti preveč centralistično upravljanje. Ta strogi centralizem opaziš že pri izjavah raznih funkcionarjev, tudi vodilnega aparata, ki ob vsaki priliki poudarjajo odobritev ali neodobritev višjega foruma. Sindikalna vodstva si žele sodelovanja z nami, opaziti pa je, da v vsem odloča CK. Manjka načelnega sklepa, ki bi omogočil samostojno delo centralnemu svetu. Opaziti je, da žele madžarski sindikati prilagoditi marsikaj nam in vzeti iz naše prakse, radi primerjajo organizacijo in delo naših republiških odborov, okrajnih odborov, sindikalnih podružnic v podjetjih itd. Redno zasledujejo poročila v našem listu »Rad« in primerjajo po teh poročilih razmere pri sebi. Tako se pri njih poraja težnja po združevanju strokovnih sindikatov, česar doslej ni bilo, ker obstaja še vedno neenakost naziranj in cehovskih teženj.

Kar se delavskega samoupravljanja tiče, so mnenja, da delavski sveti pri njih niso zaželeni, kljub temu pa jih v večjih podjetjih imajo, le da nimajo nikakih pravic v odločanju, ampak le posvetovalni značaj. Predsednik sveta podjetja je obenem tudi predsednik sindikata. Nobenega govora ni, da bi, recimo, svet mogel odločati o napredku proizvodnje ali o delitvi nadplanskih viškov, ki ostajajo podjetju. Njihove pravice so točno odmerjene in posegajo le v nekatere, prav neznatne probleme.

Z druge strani pa obstoji ostra omejitev pri kadru, ki sestavlja ta svet podjetja. Tu odloča za 2 tretjini članov partijska organizacija.

Splošna politična ocena odnosa do Jugoslavije bi bila naslednja:

S stvarnostjo v Jugoslaviji nikakor ne želijo seznanjati ljudi, kakor tudi ne s tem, v kakšnih odnosih je Jugoslavija z drugimi socialističnimi državami. Zato ni nič čudnega, če so ljudje docela neseznanjeni in vsled tega prepričani, da so samo oni na pravi poti. Pri raznih funkcionarjih se je opazilo,

da se v debatah o nekaterih praktičnih in teoretičnih vprašanjih nikakor ne žele spuščati, prav tako so se izogibali debatam o vprašanjih nacionalne in politične oblasti.

V splošnem razpoloženje naroda ni tako slabo. Vsi trdijo, da je po »dogodku« oktobra leta 1956 situacija boljša in da se stalno izboljšuje, da se za delovnega človeka mnogo bolj skrbi kot prej, tudi svoboda da je večja, čeravno se vse razvija sila počasi. Pripovedovali so nam, da je obisk inozemskih turistov zelo velik, v resnici pa jih je videti le malo. Prepričani so, da imajo vsega v izobilju, kar potrebujejo in da si lahko kupijo vsega, samo če imajo denar. V resnici pa se zdi, da so od vsega i po kvaliteti i po kvantiteti še precej daleč.

Vse zasluge za to izboljšanje, za ta relativni napredek pripisujejo Janošu Kadarju in njegovi vladi.

H koncu bi še lahko rekli, da je naša ambasada še vedno prilično izolirana in težko vzpostavlja stike z različnimi institucijami v Madžarski. To pa zaradi tega, ker vlada še vedno občutje politične negotovosti in mnenje, da ni zaželeno preveč hoditi okrog jugoslovanske ambasade.

To so grobi obrisi naše delegacije z obiska CO rudarjev, metalurgov in kemične industrije za časa bivanja na Madžarskem.

POPRAVEK

V zadnji številki revije »Železar« smo objavili nadaljevanje članka z naslovom »Dragocen drobir iz 3000-letne železarske zgodovine«. V prvem stolpcu na strani 184 bi moral biti v tretjem odstavku pravilno napisani stavek: Leta 1870 in ne 1875 pa so na Begunjsčici zasledili bogata nahajališča plemenite manganove rude.

V drugem stolpcu na isti strani pa bi se moral stavek glasi takole: Prvi plavž je bil zgrajen leta 1897 in ne 1912 kakor je bilo pomotoma zapisano, drugi 1907, tretji pa je začel obratovati leta 1912 tik pred prvo svetovno vojno.

Posnetek iz glavnega mesta madžarske republike

NALOGE

sindikalne organizacije v sistemu nagrajevanja

Uspeh političnih organizacij glede prizadevanja nagrajevanja po učinku je prav gotovo dosegel svoj namen prav v letošnjem letu. Razni sistemi, ki so se na osnovi širokih razprav v kolektivih porajali, kažejo že določene rezultate. Tu ni važen uspeh samo z ekonomskih vidikov, pač pa je treba poudariti ta uspeh tudi s stališča krepitve družbeno ekonomske vloge delavcev in njihove aktivne dejavnosti v gospodarstvu. To nas ne sme ustavljati, temveč nas mora siliti k še bolj načrtnemu delu po vprašanju analiz, doseženih uspehov. Odkriti moramo nove možnosti in merila za še boljše rezultate. Že po nekaj mesecih dela po različnih sistemih nagrajevanja po učinku nam dokazuje, da lahko s pravilnim in spodbudnim nagrajevanjem delavcev še mnogo ustvarimo.

Analiza nagrajevanja delavcev v našem podjetju kaže povečanje osebnih dohodkov po novem tarifnem pravilniku. S tem pa še ni rečeno, da se sistem nagrajevanja ne more izpopolnjevati. Urediti bo treba pravilno oceno delovnih mest v proizvodnji, vendar ne samo na osnovi spričeval za kvalifikacije, temveč na osnovi vrednosti, delovnega mesta v proizvodnem procesu. Seveda pa bodo spričevala za kvalifikacije še vedno potrebna. Na osnovi teh spričeval lahko ugotovljamo, katerim delavcem moremo zaupati delovna mesta, ki so bistvena za nemoteni proizvodni proces. Tu je osnova dela za krepitev in izpopolnjevanje sistema nagrajevanja delavcev.

Razumljivo je, da te analize ne morejo biti kampanjskega značaja, biti morajo stalne. Zaradi konkretnosti pa bi morali imeti v podjetju za to določene strokovne ljudi, ki bi delali analize in bi prišli do novih še boljših oblik nagrajevanja. V naši Železarni je spričo različnih procesov to še bolj važno. S tem, da bomo izboljšali sistem nagrajevanja delavcev, bomo odpravili precej proizvodnih problemov, ki danes še vedno onemogočajo hitrejši premik v kvaliteto izdelkov v naši Železarni.

Na tem mestu naj omenim še eno važno nalogo sindikalne organizacije na področju nagrajevanja delavcev po učinku. Nenehno bo treba skrbeti za to, da dobimo čimboljše merila za delo in to v kvalitetnem in kvantitetnem pogledu. Različna merila na delovnih mestih, kjer delajo delavci po učinku, bodo prav gotovo pokazala dobre rezultate in spodbujala tudi tiste delavce, ki delajo še vedno po času. Čas naj bo merilo le za ekonomski učinek, ki ga je treba dosegati v določenih časovnih enotah.

Toliko v vednost kolektivu naše Železarne, da bo seznanjen, kako se je treba boriti za večjo storilnost dela ter s stališča nagrajevanja v korist samih delavcev.

Ludvik Kejžar, predsednik IO
Sindikalne podružnice

Zlati zagrebški

Naša največja gospodarska manifestacija, parada novosti, mogočna manifestacija naše gospodarske zmogljivosti in revija napredka.

Za tretjim mednarodnim sejmom tehnike v Beogradu, ki je bil v znamenju enakopravnosti naših gospodarskih in tehniških zmogljivosti napram svetovnemu potencialu, je predsednik republike Josip Broz-Tito — maršal Jugoslavije, v soboto dne 5. septembra slovesno izročil svojemu namenu petdeseti, jubilejni Zagrebški velesejem.

Sredi beograjske Čukarice se pno štiri orjaške železobetonske kupole ogromnih dimenzij, poleg njih pa še ogromno število paviljonov, po njih pa se prek prehodov in ploščadi preliva pisana reka poslovnih ljudi, ki se zanimajo za epohalni napredek naše domače tehnike in svetovnih tehničnih dosežkov. To razstavišče je podobno mravljišču narodov z vseh petih kontinentov. V štirih ogromnih belih kupolah iz prenapetega betona so bili prikazani doseženi najnovejši uspehi iz štirih gospodarsko-industrijskih panog: strojne, kemične, elektro in predelovalne industrije. Nad vse razveseljiva, vzpodbudna in perspektivna je pri tem ugotovitev, da pri tem velikanskem napredku inozemci s svojim tradicionalnim potencialom niso več prvi! Poleg Kruppovih izdelkov smo imeli priliko gledati izdelke »METALNE« iz Maribora in drugih naših delovnih kolektivov in gospodarskih organizacij, poleg italijanskih OMov smo videli naše FAPe in TAME, poleg odličnih PHILIPS aparatov enakovredne izdelke ljubljanske »TELEKOMUNIKACIJE« in Industrije za elektrovezve. S ponosom in brez samohvale lahko smelo trdimo, da naša industrija s svojimi zahtevami in specialnimi izdelki tako po izbiri, kakor tudi kvaliteti v nobenem pogledu ne zaostaja za inozemsko.

Jubilejni Zagrebški velesejem pa je v vsakem pogledu presegel beograjskega pa tudi vseh 57 prejšnjih mednarodnih zagrebških.

Zagrebški velesejem zavzema v mednarodni areni velesejmov častno tretje mesto za velesejmom v Leipzigu (Vzhodna Nemčija) in Hannoverskim velesejmom (Zapadna Nemčija), šele na četrtem mestu se pojavi velesejem v Izmiru, za letem pa oni v Parizu in Milanu. Zagrebški velesejem je v svojih petdesetih letih postal že pomembna mednarodna gospodarska ustanova, kjer je letos poleg domačih tovarn, delovnih kolektivov in gospodarskih organizacij razstavljalo še preko 5745 razstavljalcev iz 29 dežel z vseh petih kontinentov. Številni razstavniki paviljoni Zagrebškega velesejma so se letos od 5. do 27. septembra za tri tedne spremenili v nabito polne čebelne panje, kjer so stotisoči občanovale lepe in velike uspehe, ki jih dosega domača industrija s številnimi serijskimi proizvodi za najširšo potrošnjo v primeri s svetovno industrijo. Pisane reke delovnih in poslovnih ljudi ter mladine iz vseh republik in krajev Jugoslavije ter zunanjega sveta so občudovale sovjetski, amerikanski, italijanski, poljski, češki in vse številne druge paviljone.

Vsi, tudi najbolj kritični opazovalci in obiskovalci so si bili edini v tem, da so na jubilejnem Zagrebškem velesejmu imeli priliko videti in ugotoviti, kako naglo in s kako velikimi koraki se razvija in napreduje naša industrija in gospodarstvo. Na tej reviji proizvodov naše mlade industrije smo imeli priliko videti z zadovoljstvom izdelke, ki smo jih morali do nedavnega še uvažati pod zelo težkimi pogoji za drage devize in kako se naše gospodarstvo s pomočjo naglo se razvijajoče industrije osamosvaja. Takoj, ko bomo s temi kvalitetnimi izdelki zadostili vsem domačim potrebam in napolnili domači trg, bomo lahko te izdelke tudi izvažali.

ki velesejem

Kakor v Beogradu, tako je tudi v Zagrebu pokazala naša domača avtomobilska, elektro, tekstilna, pohištvena in težka industrija izredno velik kvaliteten vzpon. V paviljonu SZ je razstavljalo preko 2000 razstavljalcev, v paviljonu ZDA pa se je zvrstilo 99 razstavljalcev; obiskovalci so se čudili lepemu in novemu italijanskemu paviljonu. Čehi so se predstavili z odličnimi obdelovalnimi stroji, Italijani s turbinami in odličnimi tekstilnimi vzorci, Švicarji so prikazali višek zmogljivosti urarske in optične industrije, ki je tam močno razvita. Letos so na Zagrebškem velesejmu prvič razstavljali tudi iz Urugvaja, Ceylona, Etiopije, Maroka, Indonezije in mnogih drugih držav. Maketa Sputnika III je vzbudila vsesplošno pozornost, prav tako pa so se obiskovalci navduševali nad maketo raketnega letala X-15.

Da je naša železarna v sklopu vseh jugoslovanskih železarn prispevala svoj delež k izrednemu uspehu jubilejnega Zagrebškega velesejma, ni treba posebej omenjati, ker so vsi obiskovalci kazali veliko zanimanje za kakovostne izdelke težke metalurške industrije, od katere v veliki meri zavisi vsa naša lahka, predelovalna, ladijska in embalažna industrija.

Letošnji zlasti Zagrebški velesejem je zabeležil ogromen moralni, politični in tudi materialni uspeh, to je bila revija in afirmacija našega gospodarskega napredka in tehnične zmogljivosti. Na letošnjem jubilejnem zagrebškem velesejmu je bilo doseženih 80 milijard več prometa kot lani, skupaj preko 255 milijard in 500 milijonov dinarjev.

Zagrebški velesejem je postal v petdesetih letih naše največje in najstarejše središče svetovne blagovne izmenjave, katerega so letos obiskali poleg stotisočev tudi številni inozemski ministri industrije in trgovine, mnoge gospodarsko-industrijske delegacije, s katerimi smo navezali stike za nadaljnji napredek in zdravo rast našega samostojnega in neodvisnega gospodarstva.

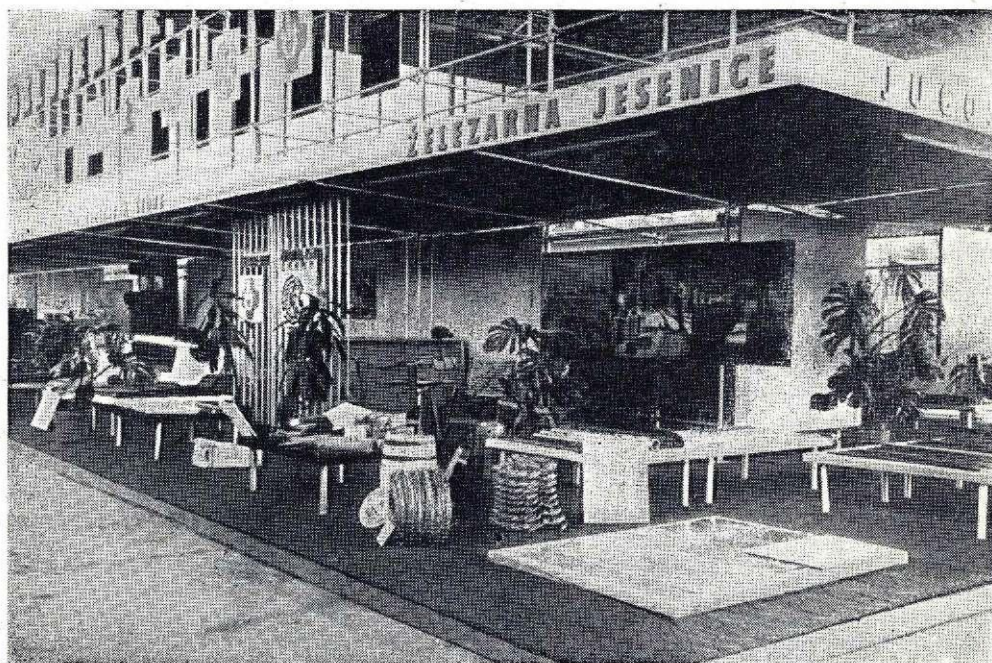
Napak in škoda bi bilo, če bi si člani našega kolektiva ne ogledali zanimivosti tega tehničnega napredka, zato so številni obrati naše železarne organizirali in izvedli izlete in ekskurzije na jubilejni Zagrebški velesejem. Zlati Zagrebški velesejem so si ogledale tudi jeseniške osnovne in strokovne šole. Uprava železarne je omogočila ogled Zagrebškega velesejma tudi našim novatorjem in racionalizatorjem, ki so iz te revije svetovnega napredka tehnike in gospodarstva gotovo prinesli v domači kolektiv koristne izsledke, ki jih bodo posredovali vsem tistim, ki so zamudili to ugodno priliko, da bi prijetno združili s koristnim.

Uroš Zupančič

Bralcem revije Železar

PRIHODNJA ŠTEVILKA NAŠE REVije BO
POSVEČENA 40. LETNICI USTANOVITVE ZKJ
IN SKOJ.

ŠTEVILKA BO OBSEGALA 80 STRANI.

Naš paviljon na zagrebškem velesejmu

Položaj ekonomista v podjetju

Ni lahko prikazati pravilno sliko položaja, v katerem se nahajajo ekonomisti v naših gospodarskih organizacijah. To pa predvsem zato, ker so izkušnje ekonomistov pri nas še dokaj mlade, njihov položaj pa še ni izkristaliziran. Eno je pa gotovo, da se je namreč njihov položaj zadnjih nekaj let precej popravil, t. j. da se je odnos do ekonomistov izboljšal, čeprav povsod še ne dovoljno.

Brez dvoma je mnogo prispeval k izboljšanju njihovega položaja faktor ekonomičnosti v podjetjih, ki ga vedno bolj upoštevajo v poslovni politiki gospodarskih organizacij.

V dobi administrativnega vodenja gospodarstva, ko podjetje ni bilo samostojna gospodarska enota, temveč v vsakem pogledu podrejeno državnim gospodarskim organom, je bil ekonomist v podjetju več ali manj nepotreben, ker se je poslovna politika izvajala po direktivah od zgoraj. Ekonomičnost je bila popolnoma zanemarjena; upoštevala se je le družbena rentabilnost za vsako ceno in izguba enega podjetja se je krila z dobičkom oziroma z ustvarjeno akumulacijo in fondov drugega podjetja. Sedaj, v dobi delavskega samoupravljanja, ko so postala podjetja samostojne gospodarske enote, ki nujno poslujejo po principih ekonomičnosti, se je vloga ekonomista bistveno spremenila.

V nekaterih podjetjih pridejo mladi ekonomski kadri do polnega izraza, uživajo velik ugled in imajo velike perspektive. So pa tudi podjetja, kjer so še vedno precej zapostavljeni, bodisi zavestno ali pa iz grobe malomarnosti.

Podjetje je predvsem ekonomska organizacija, zato imajo tudi vsi cilji in naloge podjetja ekonomski značaj. Vsled tega je razumljivo, da morajo imeti ekonomisti pri delu v podjetju zelo važno vlogo. Vsaka proizvodnja, vsako iznajditeljstvo in racionalizacija imajo svoj ekonomski aspekt in samo takrat, kadar so ekonomsko ocenjeni kot uspešni, imajo lahko družbeno vrednost. Najduhovitejša tehnična rešitev in največja produktivnost ne veljata nič, če nista tudi ekonomična.

Karakterističen je pojav, da mlad ekonomist ne naleti po pravilu (ne samo pri voditeljih podjetja, temveč nasplošno) na enak sprejem kot n. pr. mlad inženir. Ni redek primer, da se vsak smatra za ekonomista, čeprav je v resnici zelo daleč od tega. Res je, da lahko vsak ekonomizira, s tem pa seveda še ni ekonomist.

Tehnični kader sploh rad podcenjuje ekonomiste, misleč, da tudi on pozna ekonomiko podjetja. Seveda ga čas nujno prej ali slej demantira, čeprav ni nikjer rečeno, da posamezni tehniki ne morejo biti dobri ekonomisti.

Dejstvo je, da edino ekonomist opazuje stvari v celoti, ker gleda vse skozi dinar; on vidi v bilanci

celoto podjetja, izraženo v vrednostnih pokazateljih, vidi proporce, ugotavlja in vzporeja porabo in efekte itd.

Inženir proučuje po pravilu proces proizvodnje, toda proces proizvodnje ni edini gospodarski proces v podjetju. Proces proizvodnje je pogojen s procesom realizacije prav tako, kot je proces realizacije pogojen s procesom proizvodnje. Edino ekonomist lahko zajame ta dva procesa v celoto.

Na isti način kakor inženir, ki s pomočjo zalog surovin in materiala zagotavlja kontinuiteto procesa proizvodnje, tako tudi ekonomist v podjetju s pomočjo »zalog« denarja ali kredita more zagotoviti kontinuiteto vseh ekonomskih dogajanj v podjetju. To niso majhne naloge, najmanj pa naloge, prikladne za podcenjevanje.

S prvo težavo se sreča ekonomist ob vstopu v službo, ko zahtevajo od njega nekajletno prakso. Končal je šolo in želi staviti svoje znanje v službo podjetja, a nima prakse. Kako se pa doseže praksa? Z delom! Iz tega se vidi, da bi vsako podjetje želelo imeti že izkušene ekonomiste.

So primeri, da mlade ekonomiste sprejemajo v službo s precejšnjim podcenjevanjem in preziranjem njihove šolske kvalifikacije (posebno od tistih, ki je nimajo). Dajejo jim brezpomembne naloge in potem iz tega sklepajo o neznanju teh mladih ljudi, o neuspešnosti dela na fakulteti itd. Jasno je, da iz nepomembnih nalog ne more dokazati svojih sposobnosti, zato jih pa tudi dela brez vsake volje.

In kakšno je stanje v Železarni Jesenice? Takšno, da ekonomisti po odsluženju štipendije odhajajo v druga podjetja, v podjetja, kjer ni stanovske diskriminacije in kjer so inženirji in ekonomisti, če že ne popolnoma, vsaj približno enako tretirani.

Dolina Završnice

Foto: Kolman

Spomini

A. Rjazancev

na prvega tehničnega ravnatelja KID, viteza

Lamberta Pantza

Dne 17. septembra 1825 se je Johannu Pantzu upravitelju Dietrichovih jeklarn v Tržiču, rodil sin Lambert. Detinstvo je Lambert preživel v Tržiču. Šolo je obiskoval v Ljubljani, pozneje pa na Dunaju. Naslov inženirja si je pridobil na Rudarski akademiji v Leobnu. Niti 30 let mu ni bilo, ko je nastopil službo pri naslednikih Carla in Serafine Zois v Bohinjski Bistrici. Dodeljeno mu je bilo mesto upravitelja fužin, rudnikov in ostalega premoženja, ki so ga takrat imeli Zois v Bohinju. Pri plavžu v Bohinjski Bistrici, ki ga je dal leta 1789 sezidati Žiga Zois, si je mladi inženir pridobil mnogo izkušenj, ki jih je uporabil pozneje pri KID.

O delu in življenju Lamberta Pantza v Bohinju ni ohranjeno ničesar, razen dveh fotografij, ki ju hrani Tehnični muzej Železarne Jesenice.

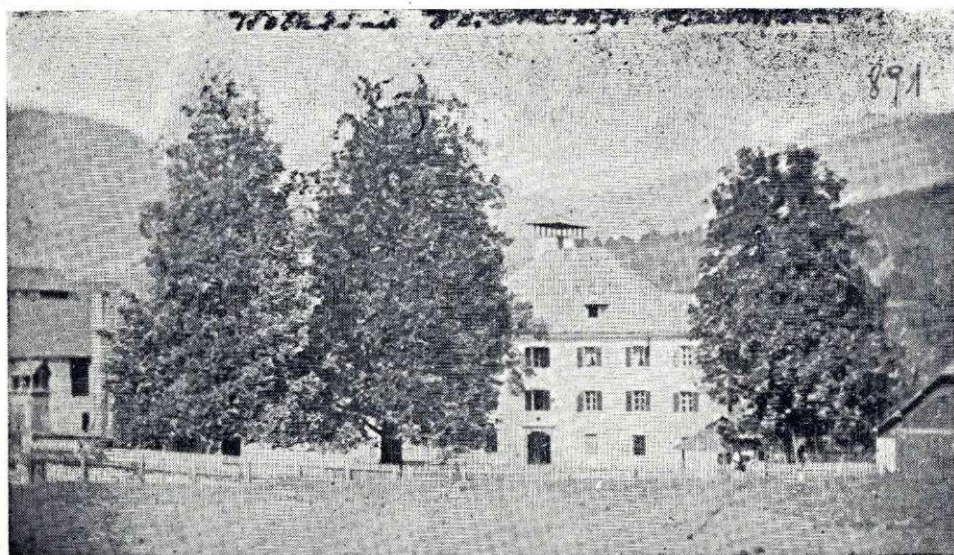
Ime Lamberta Pantza je prvič omenjeno v poročilu Upravnega odbora KID dne 20. oktobra 1869. Na seji v Ljubljani, kjer je bil sedež KID, so novi gospodarji sklenili, da se upravitelja fužin v Bohinjski Bistrici povabi na eno od prihodnjih sej, da bo poročal o rudarskih zadevah. Pri novo ustanovljeni družbi so imeli delničarji mnogo skrbi, da bi Zoisove fužine v Bohinjski Bistrici, Radovni in Javorniku nemoteno delovale in bile pravočasno oskrbljene s surovinami. Upravitelj Pantz je delničarje v Ljubljani seznanil s težavami, ki so nastajale pri oskrbovanju fužin z rudo in posebno še z lesnim ogljem. Na seji Upravnega odbora 7. marca 1870 so razpravljali o sporu med Pantzem in Mallnerjem, dobaviteljem oglja z Bleda, ki se je vnel zaradi slabih dobav oglja. Pred mnogimi desetletji je o težavah z ogljem tarnal že Žiga Zois.

Kranjska industrijska družba je nameravala zamenjati fužine, razen v Bohinju, preurediti in modernizirati. Leta 1870 je L. Pantz po nalogu Upravnega odbora odpotoval v Gmünd, da bi proučil pretalilne peči, ki naj bi jih naročili za fužino na Javorniku. V Pantzu so novi gospodarji videli sposobnega inženirja in bili mnjenja, da bi ga predstavili na Javornik. Za to so imeli še drug razlog. Že od samega začetka ustanovitve KID se je govorilo, da bo k družbi pristopil tudi fužinar Viktor Ruard s Save. Pantz bi bil primeren tudi v tem primeru, ker so mu bile razmere pri fužinah dobro poznane. Oče Lamberta Pantza je namreč nekaj časa vodil Ruardove fužine. Iz Tržiča se je preselil na Savo, kjer so imeli celo nekaj zemlje in hišo.

Dne 12. januarja 1872 je bilo končno sklenjeno, da se Lamberta Pantza odpokliče in Bohinja. Pri tem so mu zvišali plačo od 1200 do 2000 f. S prihodom Pantza na Javornik se začne novo obdobje v zgodovini železarstva na Javorniku. Kmalu za tem so na prigovarjanje in priporočila predsednika Upravnega odbora Mihaela Angela Zois ponudili Pantzu mesto tehničnega ravnatelja celotnega imetja KID. Ravnatelju Pantzu tako odgovornega mesta ni bilo lahko prevzeti, ker je slutil težave zaradi razcepljenosti fužin in različnih zakoreninjenih sistemov starih gospodarjev.

Prva naloga, ki si jo je zadal novi ravnatelj, je bila reorganizacija v proizvodnji in skrb za odpravo zastarelih načinov obratovanja na posameznih delovnih mestih. Po sklenjenih pogodbah s tujimi jeklarnami se je predvidevalo, da mora plavž na Javorniku dati ogromne količine belega grodlja in zrcalovine. Lastniki so od Pantza zahtevali vedno večjo produkcijo, ker so naročila še naraščala. Pantz je za trjeval, da plavž tega ne bo zmogel, zato je prišlo do spora. Na seji 12. septembra 1872 je bil spor med lastniki in Pantzem obravnavan in ugodno rešen. Od predvidenih 40.000 dunajskih stotov so v poslovnem letu 1872 izvedli 35.541 dunajskih stotov grodlja z različno vsebino mangana.

Fužinarsko poslopje v Bohinjski Bistrici, kjer je služboval L. Pantz

Ravnatelj Pantz se je z generalnim direktorjem Karlom Lukmanom razgovarjal o težavah, ki so jih imeli zaradi nerednega dovoza manganove rude z Begunjsčice, ker so bili povsem odvisni od vremenskih prilik. Predlagal je gradnjo žične transportne naprave od izvoznega rova do Jezerc v zeleniški dolini, odkoder bi jo hitreje odvažali. Predlog je bil sprejet.

Z gradnjo se je pričelo 1873. leta po načrtih tehničnega ravnatelja. Meseca januarja 1874. leta je žičnica začela obratovati. To je bil prva žičnica pri KID.

Iz bogate manganove rude, ki so jo na novo odkrili leta 1872 na Begunjsčici, je plavžarjem na Javorniku pod Pantzovim vodstvom uspelo izdelati grodelj s 30 odstotki mangana. Naslednje leto pa jim je uspelo izdelati grodelj, kakršnega do tedaj še ni nihče v svetu izdelal. Z uspehom na dunajski jubilejni razstavi si je Pantz pridobil zaupanje pri KID. Strokovnjaki so namreč potrdili, da je bil izdelan ferromangan. Iznajdba ferromangana v plavžu je bila za tuje in domače plavžarje prava senzacija. Zanj so se začeli zanimati Angleži, Francozi, Nemci in Američani. Ferromangan je prinesel KID svetovni sloves in obilico novih naročil.

Z izdelavo ferromangana so pričeli tudi na Savi v bivšem Ruardovem plavžu. Ta brezkonkurenčni proizvod je rešil KID propada za časa svetovne krize. Karl Lukman je takrat sporočil Pantzu, da so na seji 12. septembra 1874 sklenili, naj začne s poskusi za pridobivanje čimbolj bogatega ferromangana. Pantz je svojo nalogo ugodno rešil in tako omogočil močan denarni dotok in kritje pasivnih obratov.

Iz poročil o letni produkciji sta plavža na Javorniku in Savi dala poleg ostalega grodlja naslednjo količino zrcalovine in ferromangana:

leto	plavž	proizvodnja v kg	
		zrcalovina	ferromangan 21-50 %
1874	Sava	880.320	120.456
	Javornik	954.296	96.376
1875	Sava	65.128	420.056
	Javornik	149.576	827.848
1876	Sava	269.611	624.926
	Javornik	240.650	530.710

Od leta 1875 dalje so se zaloge zrcalovine in ferromangana pri KID kopičile, naročil pa je bilo vedno manj. Na seji Upravnega odbora so med drugim tudi ugibali, zakaj iz Francije niso prejeli naročil niti odgovora na svoje vprašanje glede dobav. Soglasni so bili, da bi bilo dobro osebno obiskati francoske ježkarne. Pri KID še niso vedeli, da so v Franciji prav tako uspeli s proizvodnjo ferromangana, ki je celo bogatejši mangana. K. Lukman je torej predlagal, da bi brzojavno vprašali odnosno obvestili svoje zastopstvo Charerbonier v Parizu.

K. Lukman je glede prodaje obiskal Dunaj in Graz, imel pa je le malo sreče. Uspelo mu je prodati manjše količine ferromangana v Bochum in zrcalovino za graške jeklarne. Izkazalo se je, da prodajajo Francozi ferromangan po nižjih cenah kot KID.

V Angliji in Ameriki, kjer je imela KID svoja konsignacijska skladišča, je bila prodaja omejena, temu primerno pa se je slabšalo tudi stališče tehničnega ravnatelja Pantza. Kljub očitkom in težavam je nadaljeval s poskusi, čeprav je slutil, da takega ferromangana kot Francozi ne bo mogel izdelati, ker imajo oni bogatejšo rudo in koks. Končno mu je uspelo, kljub visoki vsebnosti kremenjaka v manganovi rudi, izdelati 55-odstotni ferromangan. Plavža na Savi in Javorniku sta bila izčrpana in nebahodno potrebna generalnih popravil. Dne 25. novembra 1879 je Pantz predlagal naj se obnovi ogrodje in jašek ter namesti šest novih vetril, da bo plavž na Javorniku mogel obratovati.

Pantz ni imel težav samo s plavži, temveč tudi s pretopilnicami, predvsem z onimi v Bohinjski Bistrici. Zaradi neurejenih razmer v Bohinjski Bistrici so v juliju 1878 zagrozili Pantzu z odpustom iz službe.

Klub prizadevnosti, ki jo je Pantz pokazal s tem, da je reševal tehnične probleme in nadziral posamezne obrate, so se javljale motnje v proizvodnji, kar je imelo za posledico, da so mu z odpovedjo grozili tudi še naslednje leto.

K sreči se je vse uredilo in do odpovedi ni prišlo.

Dne 26. aprila 1881 so na predlog K. Lukmana sklenili, naj gre Pantz na informacijsko službeno potovanje v Eidiswald, Graz, Neuberg, Leoben in Fördernberg. V teh jeklarnah bi se pomenil o prodaji ferromangana. Po povratku Pantza pa bi omenjene jeklarne obiskal K. Lukman in bi sklepal kupčije.

Razvalina fužin in
plavža v Bohinjski
Bistrici, ki ju je
upravljajal
Lambert Pantz

Dne 11. novembra 1881. leta je bilo pri KID ponovno govora o odpustu Pantza ter o nastavitvi plavžarskega asistenta in njegovega namestnika, vendar so zadevo ponovno odložili in odpoved odložili do tedaj, ko bo žičnica na Komarči v redu obratovala.

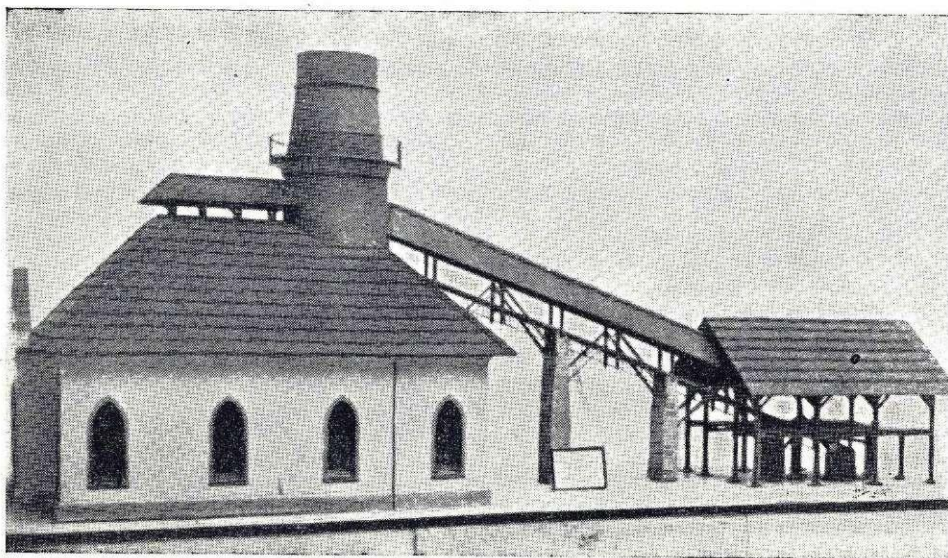
Lambert Pantz je zbolel in bi moral v Krapinske toplice. KID je ta načrt spremenila toliko, da je odšel na zdravljenje v toplice v Topusko. Spremembo so predlagali zato, da je Pantz obiskal spotoma tudi železarno in rudnike v Topuskem na Hrvaškem, ki so bili v posesti KID ter ugotovil njih stanje.

Po Pantzovi vrnitvi s Hrvaške je bilo pri KID govora o novogradnji žičnice za prevoz lesa z Gorjuš v dolino. To naj bi bila že šesta žičnica pri KID. Za Pantzove žičnice so se zanimali tudi tuji strokovnjaki. Žičnice, predvsem tiste v Bohinju, so bile zgrajene na svojevrsten način ter so bile prilagodene izrednim in težko dostopnim terenom.

Ravnatelj Pantz je v času svojega službovanja pri KID mnogo potoval in to sam ali pa v družbi gen. ravnatelja Luckmana. Ogledal si je razne železarnе v Šleziji, Češki, Moravski in Zgornji Avstriji. Poslan je bil tudi na študijsko prakso v Prevalje, da bi si ogledal plavž in način uporabe koksa. KID je nameravala oglje zamenjati s koksom in pričeti z izdelavo nove legure silikomangana, ki bi ga lahko prodajala graškim jeklarnam.

Prodaja ferromangana v inozemstvo in tuzemstvo se je zelo poslabšala. Leta 1877 so začeli izdelovati ferromangan tudi v Nemčiji, 1882 pa v Angliji. Cene so bile nižje kot pri KID, zato so tudi avstrijske jeklarne raje kupovale inozemski ferromangan.

Nekdaj je bil izvoz ferromangana v Avstrijo in Madžarsko zagotovljen z 51 % od celotne proizvodnje KID, medtem ko so ostalim državam izvažali, kot sledi: Nemčija 18, Francija 13, Belgija 8, Anglija, Švedska, Rusija 4, Amerika 6 %.

Maketa plavža na Javorniku, v katerem so pridobivali ferromangan (hrani jo Tehnični muzej na Dunaju)

Na ponovno plasiranje ferromangana na tržišče ni bilo misliti.

Ker je bil obstoj KID ogrožen, je Lambert Pantz videl edino rešitev v zgraditvi moderne pretopilnice ter predelovalnih obratov. Delničarji o Pantzovih načrtih niso hoteli ničesar slišati vse dotlej, dokler niso bili na robu propada. Maja 1882. leta je generalni ravnatelj Luckman poročal delničarjem o pogajanjih s tvrdko Vogel & Noot, ki bo pristopila h KID in s finančnimi sredstvi omogočila modernizacijo obstoječih obratov in koncentracijo industrije na Jesenicah.

Izkušnje, ki jih je Pantz dobil na službenih potovanjih po raznih železarnah, je hotel s pridom uporabiti v domači železarni. Žal pa velika ambicioznost ravnatelja Pantza ni našla odziva, temveč je nasprotno rodila zle posledice v njegovih zadnjih letih službovanja. Z nekaterimi vodilnimi osebami je prišel v nesoglasje, iz katerega se je razvil ogročen spor. Nasprotstva so še bolj zaostrila, ko se je podrl opornik pri žičnici ter ko je bilo govora o gradnji prve SM peči na Savi. Ravnatelj Pantz je nameraval zgraditi nove obrate v Hrenovci in je že v ta namen napravil potrebne načrte. Ker pa v upravnem odboru razen Luckmana ni našel naklonjenih sodelavcev, je moral pod bremenom očitov in stalnih sporov kloniti pred odborniki. Njegov največji nasprotnik je bil svetnik Brunner, ki je na seji upravnega odbora 21. januarja 1889 odločno zahteval, naj Pantza odpuste. Temu je ugovarjal K. Luckman ter poudarjal zasluge, ki jih je imel Pantz za KID. Dejal je, da Pantza ne more pogrešiti, ker se je pri delih za novogradnjo izkazal kot zelo dragocena moč ter da more gospod Pantz v mnogočem prav dobro

služiti družbi. Svetnika Brunnerja je potolažil s tem, da se bo pozneje za Pantza našlo drugo mesto. Po daljšem pregovarjanju so Brunnerjev predlog o odpustitvi Pantza odbili. Razen Brunnerjevega so bili vsi glasovi za Pantza.

Hrup v upravnem odboru pa se je polegel le začasno. Nadaljnje delo ravnatelja Pantza je bilo ob stalnih intrigah zelo otežkočeno, da celo nemogoče. Pomirjevalne besede K. Luckmana niso več zalegle. H KID so pristopili novi delničarji Vogel & Noot in pod njihovim vplivom so se vsi člani upravnega odbora sporazumeli, da dobi gospod Vogel, novi lastnik KID, pooblastilo, da sklene pogodbo z gospodom Avgustom Trappnom, inženirjem, ki bo zamenjal Pantza. Novi ravnatelj naj bi imel 4000 goldinarjev letne plače.

Tako kot mnogim nesebičnim, naprednim strokovnjakom, se je zgodilo tudi inženirju Pantzu. Namesto hvaležnosti za njegovo nenehno prizadevanje in trud v 20 letih njegovega službovanja pri KID, ga je podjetje odpustilo brez pokojnine in odpravnine. Za pokojnino je Lambert Pantz zaprosil leta 1888 pa mu je bila prošnja na seji upravnega odbora odbita. Odgovorili so mu, da se mu prošnja odklanja zaradi slabega stanja pokojninskega sklada.

Svoje mesto je moral Pantz odstopiti strojnemu inženirju Trappnu, sinu ravnatelja tvornice v Duisburgu. Do službenega mesta je Trappnu ml. pripomogel njegov oče, ki je dobavil strojno opremo za nove obrate, ki so bili za družbo sprejemljivi.

Po nastopu novega tehničnega ravnatelja so Pantza glede na njegove sposobnosti in razgledanosti v podjetju obdržali in ga za skromen honorar zaposlili pri gradnji današnje železarne. O gradnji nove

tovarne in delavskih razmerah je takratni ljubljanski časopis »Slovenski narod« dne 21. junija 1889 objavil med drugim: »...zida se veselo, to je, gospodje podjetniki in dobro plačani njih inženirji so dobre volje, delavci pa nikakor ne...«

Med omenjenimi inženirji je bil nekdanji tehnični ravnatelj vitez Lambert Pantz. Skupaj s strokovnjaki P. Amonnom, Küstelom, Fesslom in drugimi je pomagal pri gradnji nove železarne. Pri izvrševanju danih nalog pa ni bil »vesel in dobre volje ter dobro plačan« kot je pisalo v časopisu. Star in osamljen ter slabo plačan je čutil, da med to družbo ne spada več, kljub temu, da so ga delavci cenili in spoštovali, ker je bil vsakomur dostopen. Saj je celo v »Slovenskem narodu« št. 148 z dne 1. julija 1889 pisalo v razpravi o neznosnih razmerah za delavstvo KID med drugim tudi tole: »Sicer se pa o dosedanjem tehničnem voditelju gospodu Pantzu, ki je vsaj pošten nemškutar ter ni delavcev nikdar zatiral in mrcva-

ril, govori, da bode ostavil službo, novi uradniki pa so Prusi in Židje...«

Pantz je zapustil Jesenice že preden so bili novi industrijski obrati gotovi. Po njegovem odhodu so se razmere pri KID za preproste zavedne delavce v marsičem spremenile na slabše, zato je precej mlajših delavcev zapustilo KID in odšlo za dobrodušnim ravnateljem Pantzem k fužinam, ki jih je on vodil.

Po odhodu z Jesenic je bil Pantz nekaj časa v Ljubljani, pozneje pa se je zaposlil v Eisentrattenu na Koroškem. Leta 1892 je odšel s Koroškega na Tirolsko v Fieberbrunn, kjer je ostal do svoje smrti.

Znameniti metalurg in strojni inženir Lambert vitez Pantz je umrl 3. januarja 1895 v starosti 70 let.

O smrti L. Pantza so zvedeli tudi pri KID. K. Luckman je na seji dne 17. maja 1896 predlagal, da podele enkratno podporo Hedviki pl. Pantz za njene otroke. Predlog je bil sprejet. Pantzevi ženi so dali podporo v znesku 300 f. To je bil dokončni obračun za Pantzovo družino, ki se je nastanila v Grazu.

Dr. Štefan Plut

Zdravi otroci - zdrav rod

Vsako leto v mesecu oktobru praznujemo Teden otroka. Tudi letos smo se spomnili na naše najmlajše in sicer tako, da smo v tednu, ki je namenjen našim otrokom, pripravili številne proslave in prireditve. Uredništvo revije »Železar« je naprosilo šefa Otroškega oddelka pri jeseniški bolnici dr. Štefana Pluta, da nam je napisal sestavek o zdravstveni vzgoji naših strok, ki ga v naslednjem objavljamo.

Pedriatrija — nauk o otroškem kajti v toku svojega razvoja je zdravstvu — ima zelo staro, pa čeprav nepisano tradicijo v ljudski medicini vseh narodov, ki se je deloma ohranila do današnjih časov. Poleg tega pa najdemo zapiske o otroškem zdravstvu že pri starih Egipčanih, Indijcih in Kitajcih; še več pa pri starih grških zdravnikih. Nato imamo preko srednjega veka do novega in najnovejšega časa vedno več literature o otroškem zdravstvu, dokler se nekako pred sto leti ni razvila pediatrija do takšne stopnje, da se je lahko oddelila od drugih vej medicine in nazadnje tudi od interne medicine. Pediatrija je sorazmerno prav mlada veda, ki pa ima širše torišče, večje možnosti in tudi večjo odgovornost kot katerakoli druga specialna veja medicine. Tu imamo namreč opraviti z otrokom od rojstva do zrelosti, torej z živim bitjem, ki stalno in neprestano raste in se telesno in duševno razvija. Zato otroka ne smemo enostavno smatrati za desetino odraslega ali za odraslega v zmanjšanem merilu,

Menda ni staršev, ki ne bi želeli zdravih otrok. Zato morajo nanje misliti že pred zakonom. Bodoča zakonca morata vedeti glede potomstva drug o drugem predvsem, če sta telesno in duševno zdrava in če so bile v njunih rodovinah kakršnekoli bolezni, ki bi jih otroci lahko podedovali.

Poleg tega pa ne smemo pozabiti tudi na osnovni zaklad zdravja, ki ga otrok prinese s seboj na svet, kar tvori njegovo biološko doto, ki se vleče kot rdeča nit skozi vse življenje — v zdravju in bolezni. Ali morejo starši kako vplivati na ta temeljni zaklad zdravja pri otroku? Da, lahko! Tu naletimo na izrek:

starši naj imajo otroke o pravem času! Ali ne zadevamo ob stare osnovne zakone, po katerih naj bi imeli otrok toliko, kolikor jih da priroda? Ali ne uravnavamo življenja na umeten način?... Dognano je, da ni vseeno, v kakšni starosti, v kakšnem telesnem in duševnem stanju žena spočne, nosi in donosi. Ni vseeno, kako je hranjena, ali je zdrava, spočita ali preutrujena. Vse to ima vpliv na rast in razvoj njene ploda — kasnejšega otroka. Čim primernejša je starost bodoče matere, čim ugodnejše so zunanje okoliščine, v katerih živi žena, čim trdnjše je zdravje, čim bolj uravnovane njeno duševno stanje, čim primernejša zaposlitev in čim bolj izbrana hrana, tem več je upanja, da bo pri zdravih dednih osnovah otrok imel dobro doto v zdravju.

Z našimi navodili nikakor ne odsvetujemo velikih družin z mnogimi otroki, izpodbijamo pa kruto načelo biološke selekcije, da bi pri življenju ostali le tisti otroci, ki so močnejši in zmožnejši, da se prebijejo tudi v kar najbolj neugodnem okolju, ostali pa naj podležejo v boju za obstanek. Takšno gledanje je namreč odsev zaostalosti in nerazvitosti, ko naj bi žena brez najmanjšega pomisleka rodila vrsto

otrok kar po lestvici, ne da bi pri tem pomislila, kakšna bo njihova dota v zdravju. Vsa prizadevanja v dispanzerjih za žene dajejo s poukom o spolni higieni in s kontracepcijskimi sredstvi naši ženi možnost, da rodi otrok kolikor hoče in more, le da so vsi zdravi in krepki! Zaradi tega smo uverjeni, da bo našlo: otroci o pravem času, prav gotovo našlo zaveznico v vsaki naši materi, saj ravno na njej leži največji del starševstva in so od nje odvisni še vedno trije vogli hiše.

Samo zdravje pa še ni dovolj, kajti otroci zahtevajo tudi vsestransko primerno okolje. To okolje namreč vpliva na otroka že takrat, ko šele nastaja osnova za njegov razvoj v človeka in nato neprestano vso dobo doraščanja v odraslega moža in ženo. To okolje lahko ugodno ali neugodno vpliva na otroka. Vsemu temu pravimo družina — dom. Družina je namreč najmanjša in najbolj prirodna skupnost. Njene člane povezuje kri, skupen cilj ter skupen družinski duh. Družina je poleg tega tudi osnovna enota večjih skupnosti. Tu se na eni strani odraža življenje celotne družbe, na drugi strani pa tudi življenje družine vpliva v dobrem ali slabem na skupnost, enako kakor se potočki s svojimi vodami končno izlijejo v morje. Prav družina je tisti faktor, ki v marsičem oblikuje človeka in njegovo osebnost že v najnežnejših letih in

je tako za vzgojo otrok nenadomestljiva. Tu so otroku zagotovljene vse možnosti za zdravo rast in razvoj ter za vse življenjske radosti zgodnje mladosti. Tako se otrok pripravlja na življenje v drugih večjih skupnostih.

Kot smo že omenili, je otrok v posameznih stadijih razvoja popolnoma drugačen. Posebno prva otroška leta so za nadaljnjo rast in razvoj najvažnejša. Tedaj se namreč poleg rasti telesa preoblikuje tudi bodoči značaj in v glavnih obrisih se začrta otrokova poznejša življenjska pot.

Doba nosečnosti je pri človeku sorazmerno kratka, zato je po porodu otrok popolnoma odvisen od matere in od okolja. V živalskem svetu je to drugače: teliček kmalu skače, enako tudi žrebe in psiček. Tudi hrano si lahko kmalu iščejo sami. Za našega najmlajšega bi bilo najboljšo, če bi nosečnost trajala vsaj do prvega leta njegove starosti, da bi kmalu po rojstvu shodil, pričel jesti vso hrano, da bi bil samostojnejši in manj odvisen od zunanjih vplivov. Če bi bilo življenje tako urejeno, potem vprašanje otrokove prehrane in nege, preprečevanja bolezni in njegove vzgoje ne bi bilo tako pereče in resno.

Prehrana novorojenčka in dojenčka v prvem obdobju življenja je temelj zdravja. Priroda je sama pokazala, kaj naj bo prehrana do-

jenčka. Materino mleko je in ostane edina in najboljša hrana dojenčka. Otroci nahranjeni s toplim materinim mlekom, ki je vedno sveže, vedno čisto, vedno pravilno sestavljeno, veliko bolje uspevajo in so boljše zavarovani proti boleznim vseh vrst kot zalivančki — umetno hranjeni otroci. Če pa z dojenjem le ne gre, potem ni treba izgubiti glave. Otroka bomo hranili umetno, ga zalivali z umetnimi mlečnimi mešanici. Tudi s pravilnim zalivanjem lahko vzredimo na videz polnovredne otroke, le malo draže, teže in bolj zamudno je to. Vsako zalivanje pa je nevarna pot, na kateri nam mnogokrat spodleti in vsak spodrslijaj je lahko tudi smrtno nevaren za otroka, zlasti v prvih treh mesecih življenja, posebno v vročih poletnih mesecih. Zato naj mati, preden začnemo z zalivanjem, prinese otroka v posvetovalnico, kjer naj se z zdravnikom posvetuje o vrsti in načinu prehrane. Vsak otrok je namreč živo bitje za sebe, drugačen od drugega otroka, čeprav je enako star, in zato neke šablone v umetni prehrani ne moremo posplošiti. S kontrolnimi pregledi v posvetovalnici in s pravilnimi navodili o negi, higienem oblačenju, ustreznim ravnanjem z otrokom itd., ki jih mati tu dobi, pa preprečujejo tudi razna obolenja, kot so rahitis, prebavne motnje, obolenja dihalnega aparata, kože itd. (Dalje)

Ce so otroci zdravi,
ne manjka petja
in rajanja

Foto: Tine Rant

Skrb

za osebno varnost je dolžnost delavca in gospodarske organizacije

V tem primeru je odgovorna oseba samo opustila dolžno skrb, zaradi katere lahko pride do nevarnosti za življenje in zdravje delavcev. Ni muno, da pride do delavčeve poškodbe, ker zadostuje že sama okolnost, da je delavčevo življenje ali zdravje prišlo v nevarnost zaradi varnostnih ukrepov.

Se pred uveljavitvijo zakonika pa so izšli razni predpisi, ki obravnavajo delovno varnost in ki nalagajo podjetjem določene dolžnosti. Predvsem naj omenimo Splošni pravilnik o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih pri delu iz leta 1947. Ta pravilnik je osnova, po kateri je tudi naše podjetje v svojem splošnem pravilniku o higieni in tehničnem varstvu predvidelo vrsto nalog, ki jih morajo izpolnjevati podjetje in odgovorne osebe v podjetju:

1. Uredijo in vzdržujejo vse zgradbe, delavnice, delovne in sanitarne prostore, pogonske naprave, stroje in vse druge naprave ter vsa druga delovna mesta v takem stanju, da so zaposleni zavarovani pred nevarnostmi, poklicnimi in drugimi obolenji v zvezi z delom;

2. Dajejo predloge za nabavo potrebnih in primernih zaščitnih sredstev ter postavitev predpisanih varnostnih naprav in skrb, da jih zaposleni tudi zares uporabljajo. Pri nakupu novih strojev, strojnih naprav, aparatov, vozil in podobno morajo skrbeti, da so opremljeni z varnostnimi pripravami po veljavnih predpisih;

3. Skrbijo za varnostna sredstva in naprave, ki morajo biti vedno v redu in pri roki; če se pokvari, jih je treba takoj popraviti, izrabljene pa nadomestiti z novimi;

4. Seznanijo vse zaposlene osebe in zlasti na novo sprejete delavce z nevarnostmi njihovega dela kot tudi z varnostnimi predpisi, ki se nanašajo na njihovo delo;

5. Zaupajo nevarna dela samo zanesljivim in izkušenim delavcem, ki poznajo nevarnosti takih del;

6. Objavljajo na vidnih mestih vsa navodila, letake in drug propagandni material, pripravljen za varstvo življenja in zdravja zaposlenih;

7. Da se ne uporabljajo novi stroji, aparati, strojne naprave, vozila in podobno, če niso opremljeni z zaščitnimi varnostnimi napravami po veljavnih predpisih;

8. Nenehno skrbijo za stalno izboljševanje delovnih pogojev zaposlenih ljudi v vseh, in zlasti v zastarelih obratih.

Čeprav je Splošni pravilnik star že več kot 10 let, velja še vedno v celoti in je za podjetje obvezen. Nalaga pa podjetjem specifične dolžnosti, ki si jih je treba stalno predočevati. Te dolžnosti so predvsem naslednje:

Člen 2-1. Vsak delodajalec oziroma odgovorni voditelj mora vse zgradbe, delavnice, delovne prostore, pogonske naprave, stroje in vse druge priprave in varnostne ukrepe tako urediti in jih vzdrževati v takem stanju, da so zaposleni delavci in nameščenci zavarovani pred nevarnostmi ter pred poklicnimi in drugimi boleznimi, ki so v zvezi z delom.

Člen 4. Vsak delodajalec mora skrbeti za to, da zaposleni uporabljajo vse predpisane varnostne naprave in sredstva in da se ravna po predpisih, za to izdanih.

Člen 7. Odgovorni voditelj mora seznaniti vse zaposlene osebe z nevarnostmi njihovega dela. Opozorila na te nevarnosti je treba izobesiti na vidnih mestih.

Nevarna dela se smejo zaupati samo zanesljivim in izkušenim delavcem, ki do dobra poznajo nevarnosti takih del.

Splošni pravilnik daje v posebnem delu konkretne naloge gospodarskim organizacijam za vzdrževanje naprav; priprav in sredstev, glede prostorov in krajev, nevarnih za zdravje, glede dela z lahko vnetljivimi snovmi in razstrelivi, dela s strupenimi in jedkimi snovmi ter predpisuje, kako naj podjetja uredijo naprave in prostore, da se očuva zdravje in življenje zaposlenih delavcev in ukrepa vse za njihovo delovno varnost.

Za podjetje so vsa navedena določila obvezna in njihova izvajanja nadzorujejo Inspekcije dela, ki so bile ustanovljene že na podlagi Zakona o inspekciji dela Ur. list FLRJ, št. 108/1948. Delokrog Inspekcije dela je obsežen, zajema pa tudi nadziranje izvajanja tehničnih in zdravstveno tehničnih varnostnih ukrepov pri delu oseb, ki so v delovnem razmerju, preiskovanje vzrokov in okoliščin smrtnih nesreč in hujših nezgod pri delu, dalje preizkušanje vzrokov obolenj in nezgod pri delu in vodi o tem evidenco. Inspekcija dela izdaja tudi odredbe in predlaga ukrepe za zmanjševanje in preprečevanje nezgod ter poklicnih in drugih obolenj v zvezi z delom. Inspekcija dela pa ima še druge naloge, vendar smo omenili tukaj samo tiste, ki so v neposredni zvezi z varnostjo pri delu in odgovornostjo za neizvrševanje varnostnih ukrepov.

Načela iz splošnega pravilnika o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih pri delu so povzeta tudi v Zakonu o delovnih razmerjih Ur. list FLRJ, št. 53 iz leta 1957.

Med temeljnimi pravicami, ki jih navaja Zakon o delovnih razmerjih je obsežena v 21. členu tale: »Delavcem je z ustreznimi higienskimi in tehničnimi ukrepi zagotovljeno varstvo življenja in zdravja pri delu.« V zvezi s higienskimi in tehničnim varstvom navaja člen 44 istega Zakona v 7. točkah 7 vrst ukrepov, ki naj bi varovali delavce pri delu. V tem delu se predvideva pravilna lokacija gradnje, pravilna zgraditev, ureditev in vzdrževanje tovarniških zgradb in delavnic tudi glede na predpisano površino in prostornino, zračenje in razsvetljavo delovnih prostorov ter drugih mest, kjer se dela, ureditev in vzdrževanje pogonskih strojev, priprav in naprav, ureditev in vzdrževanje varnostnih naprav na strojih in drugih delovnih sredstvih, zavarovanje pred električnim tokom, eksplozijo, požarom, škodljivimi plini, tekočinami, hlapi, prahom, premočnim izžarevanjem toplote in svetlobe, ropotom in vibracijo, pred mrazom ter pred strupenimi, nalezljivimi, jedkimi, radioaktivnimi in drugimi nevarnimi snovmi, zavarovanje pred sesedanjem in zruški zemeljskih plasti v rudnikih, podkopih, kamnolomih, predorih in na drugih deloviščih ter pred udiranjem podzemeljskih in zunanjih voda, nadalje preskrbe z varovalno opremo in uporabo ustreznih osebnih in drugih varstvenih sredstev ter končno graditve, ureditve in vzdrževanje sanitarnih in higienskih naprav ter nabavo in uporabo sredstev za osebno higieno.

Iz navedenih skopo citiranih predpisov so še razvidne številne dolžnosti delavcev in podjetja za higieno in tehnično varstvo pri delu. Če delavec svojih dolžnosti ne izvaja, je lahko disciplinsko ali sodno kaznovan, lahko pa tudi pride do njegove odškodninske odgovornosti. Odškodninska odgovornost pa lahko zadene tudi podjetje, če ne izpolnjuje v redu obsežnih predpisov higienske in tehnične varnosti pri delu. Številni predpisi nalagajo tudi podjetju določene dolžnosti in lahko pride do kaznovanja odgovornih vodilnih delavcev, če se varnostni predpisi ne izvajajo in so zaradi tega nastale določene škodljive posledice. V takih primerih bi redno prišlo do primerov socialne zaštite poškodovanca, zaradi katere bo moral Zavod za socialno zavarovanje poškodovancu plačevati izgubo na zaslužku, mu nuditi zdravstveno zaščito, skrbeti za njegovo strokovno rehabilitacijo itd. Zavod za socialno zavarovanje pa tega bremena ne bo nosil sam in bo moral po obstoječih predpisih nastopiti z odškodninsko tožbo zoper podjetje, da se mu povrnejo vsi stroški in celotna vrednost, ki jo je moral plačati poškodovancu zaradi napak ali opustitve higienske varnostnih ukrepov v podjetju. Tako dolžnost nalagajo podjetju vse oblike socialnega zavarovanja to je pokojninsko, invalidsko in zdravstveno zavarovanje.

(Konec prihodnjič)

35 - letnica prve mature na Jesenicah

Pred kratkim so se zbrali na Jesenicah prvi absolventi oziroma maturanti nekdanje Meščanske šole na Jesenicah. Zbrali so se z namenom, da na skromen način počastijo spomin obletnice prve mature, ki je bila na Jesenicah že leta 1923. K slavnosti so bili povabljeni vsi dijaki in profesorji nekdanje Meščanske šole, dasiravno so raztreseni po vsej Sloveniji in v drugih bratskih republikah. Na dan, ko je bila določena proslava obletnice prve mature, se je pred železniško postajo na Jesenicah zbralo 64 nekdanjih dijakov in 6 profesorjev. — Najprej so na pokopališču počastili spomin nekdanjih sošolcev, ki so padli med drugo svetovno vojno kot borci NOB ali talci. Še posebej so se ustavili pri grobu revolucionarja in borca za svobodo tovariša Staneta Bokala, ki je bil tudi med prvimi absolventi oziroma maturanti. Ob tej priliki so se spomnili ob grobu Hilde Peklar vseh ostalih sošolcev, ki so umrli v zadnjih tridesetih letih, na grobu prvega ravnatelja Meščanske šole G. Magerla pa je govoril njegov naslednik Jaka Gospodarič.

Pripravljalni odbor za proslavo obletnice prve mature na Jesenicah je določil, da se bodo zbrali sošolci iz vseh krajev naše države po dolgih letih sestali v Planini pod Golico — v hotelu Belcjan. Član pripravljalnega odbora, tovariš Dušan Humer je uvodoma pozdravil zbrane sošolce in sošolke ter v svojem govoru poudaril pomen te proslave, ki sovпада prav v čas, ko praznujemo 40-letnico ustanovitve KPJ. Letos mineva natanko 39 let, odkar so na Jesenicah pod najtežjimi

J E S E N I C E

Odlomek iz kronike
delavskega gibanja na Jesenicah

pred 40 leti

Komisar obmejne policije, ki je pripravljaj obtožnico proti Cirilu Koširju, je na podlagi ovaduhovih izpovedi dal prijeti Jalna, Binderja, Ravnika in Siti-kovo skupaj s provokatorskim ovaduhom in jih zasljal. Da ne bi izdal svojega namena in predvidene aretacije Cirila Koširja, je aretirane takoj po zaslišanju izpustil. Tiste dni se je buržoazna oblast pripravljala na nove nasilne ukrepe proti komunistom. 28. junija 1912 se je namreč skupina komunistov iz Vojvodine, razočarana zaradi neodločnosti vodstva KPJ, zatekla k individualnemu terorju in poizkušala pod vodstvom zidarja Stejića napraviti atentat na regenta Aleksandra, a se je poizkus ponesrečil. Prav zaradi tega je oblast po vsej državi poostrila pažnjo nad delovanjem nekdanj najvidnejših komunistov. V zvezi s tem je kraljevo okrajno glavarstvo v Radovljici prejelo v drugi polovici julija 1941 ukaz, naj izvede temeljite preiskave tam, kjer se zbirajo člani prepovedane komunistične stranke, na njihovih domovih in tudi žepne preiskave pri njih samih. 23. julija 1921 je komisar obmejne policije na Jesenicah izvedel preiskavo v prostorih Delavskega doma kar na lastno pobudo. Dne 28. julija 1921 pa je radovljiško okrajno glavarstvo mobiliziralo ves žandarmerijski, policijski in celo administrativni uslužbenski aparat za obsežno preiskovalno akcijo v Radovljici, Lescah, na Jesenicah in na Javorniku. V Radovljici je preiskalo stanovanje Leopolda Kolmana, o katerem pišejo ohranjeni policijski dokumenti, da je leta 1919 nagovarjal in pozival vojaštvo k uporabi, in stanovanje železničarja Franca Vurnika. V Lescah so preiskovalni organi preiskali domačijo pri kmetu Ivanu Cvaru. Najmočnejše preiskovalne ekipe pod vodstvom okrajnega glavarja samega pa so na ta dan odšle na Jesenice in Javornik ter s tamkajšnjimi policijskimi organi in žandarmerijo začele skoro istočasno preiskavo v Delavskem domu pri »Jelenju«, kjer je imela svoj sedež podružnica SMRJ, v kateri so bili strokovno včlanjeni tudi komunisti, na stanovanju Cirila Koširja, na stanovanju tajnika splošne železničarske organizacije na Jesenicah, pri Viktorju Babudru, na stanovanju premikača Josipa Mateže, na stanovanju zakoncev Aleksandra in Urške Siti-kov, pri Ivani Kukavici, pri tovarniškem delavcu Marku Povšetju, pri komunističnem županu na Koroški Beli Blažu Kemperlu, pri Francu Ravniku in na stanovanju Josipa Žagarja na Javorniku.

Najbolj temeljito so preiskali Delavski dom na Jesenicah. Pretaknili so vsak kotiček in v pisarni strokovne kovinarske organizacije našli prepovedane knjige in tiskovine, med njimi »Komunistični abecednik«, »Pravci komunistične internacionale«, »Vabilo Komunistični stranki Nemčije« in »Tretja internacionala in njeno mesto v zgodovini«, brošure, ki jih je dal tajnik partijske organizacije Ciril Košir pretipkati na pisalni stroj v šestih izvodih, da bi služil članstvu pri ilegalnem študiju. Tudi na stanovanju pri Cirilu Koširju so preiskovalci našli poleg Cankarjevih del vrsto marksističnih knjig, med njimi celoten Marksov Kapital v nemščini, kar priča, kako zelo je Ciril Košir stremel po splošni izobrazbi in se trudil, da bi tako stremljenje in zanimanje za ideološko vzgojo vzbudil tudi pri drugih članih.

Tiste dni, ko so bile preiskave pri delavcih, ki jih je imela oblast za komuniste, nekaj vsakdanjega, je skupina mladih komunistov pod vodstvom Alija Alijagića ubila tvorca Obznane, notranjega ministra Milorada Draškovića. To je buržoazni oblasti, ki se je že dalj časa pripravljala, na izgon komunističnih poslancev iz parlamenta, dalo povod, da je lahko izglasovala takozvani Zakon o zaščiti države, s katerim je odvzela mandate komunističnim poslancem in s tem tudi poslansko imuniteto, ki jih je dotlej ščitila pred aretacijo in zapori, obenem pa poostrila svoj boj proti drugim komunistom, ki so se ji zdeli nevarni. Že pred izglasovanjem tega zakona je komisar obmejne policije na Jesenicah pripravljaj material za obtožbo proti Cirilu Koširju in ga sklenil 6. avgusta 1921 aretirati in ovaditi sodišču. Ali je Ciril Košir slutil ali zvedel za nameravano aretacijo, mi ni bilo mogoče dognati. Dejstvo je, da je vzel dan poprej, dne 5. avgusta 1921, v tovarni neplačan dopust za nedoločen čas in še istega dne pobegnil čez mejo v Avstrijo, kjer se je zatekel k znancu Josipu Keršetu, takratnemu sekretarju Komunistične partije Avstrije za mesto Celovec. Aretacija, ki jo je nameraval za naslednji dan ukazati komisar obmejne policije koroškobelskemu orožniškemu komandirju Vodopivcu, je spodletela.

Košir se je nastanil v Brücklu pri Celovcu. S pomočjo sekretarja KP Avstrije za mesto Celovec, Josipa Keršeta, se je povezal s člani začasnega izvršnega komiteja CK KPJ, ki se je formiral na Dunaju, in dobil nalogo organizirati ilegalni kanal preko Karavank v domovino, preko katerega bi potem opravljal kurirsko službo in obenem vzdrževal zvezo z ilegalno partijsko organizacijo na Jesenicah. Dasi je bila ta naloga nevarna in bi ga lahko prav kmalu aretirali bodisi graničarji bodisi financarji ali orožniki, se je lotil

nevarnega posla z vso vneto in požrtvovalnostjo. Ni slutil, da so za to njegovo delo izvedeli jugoslovanski agentje in o tem poročali varnostnim oblastem v domovini. Obvestilo, ki ga je prejel komisar obmejne policije na Jesenicah in ki so ga istočasno prejele tudi vse obmejne žandarmerijske postaje, je govorilo o devetih ilegalnih poteh, ki so vodile iz Avstrije v kraljevino SHS in ki se jim jih je posrečilo odkriti. Prva je vodila preko Celovca in Karavank v jeseniško dolino in jo je vzdrževal Ciril Košir, druga pa je vodila prav tako z Dunaja preko Celovca na Trbiž do Trsta preko Primorske čez mejo v bohinjsko dolino, kjer je bila javka pri posestniku Francetu Rozmanu na Bohinjski Bistrici in od tam preko Jelovice na Škofjo Loko, Ljubljano, Zagreb do Beograda. Vse te poti so služile za ilegalne prehode komunističnih funkcionarjev, kurirje in za vtihotapljanje prepovedane komunistične literature in propagandnega materiala.

Po tem obvestilu so bile žandarmerijske patrulje na stalnem oprezu in so postavljale zasede.

Dne 25. novembra 1921 zvečer se je Ciril Košir vračal z zveze z jeseniškimi tovariši proti meji skozi gozd nad Javornikom. S seboj je nosil pismo Franceta Ravnika, ki ga je le-ta po ilegalni poti poslal pregnanemu Štefanu Weissu. V njem mu je sporočal, da se ga še vedno spominjajo in da posebno ostro »tarokirajo« z Jurijem Jeramom, ki zadnje čase zaradi razmer, ki so nastale po njegovem odhodu, vse prelahko dobiva. Pismo je bilo navidez popolnoma osebno in pisano tako, kakor navadno piše prijatelj prijatelju, v sebi pa je skrivalo bridko resnico, da so po Weissovem odhodu izgubili mnogo članov, ki jih zdaj snubi in ne brez uspeha Jurij Jeram, ki se je po svojem izstopu iz komunističnih vrst povzpел do voditelja jeseniških socialnih demokratov. Če bi to pismo prišlo v roke žandarjem, bi bilo treba vprašati samo Jerama, če res tarokira z Ravnikom in njegovimi prijatelji, pa bi zvedeli, da Jeram o taroku nima niti pojma. »Tarok«, ki ga je mislil Ravnik, je namreč pomenil boj, ki so ga bili v okviru strokovne organizacije proti desničarjem.

Dobro uro je še imel do meje, ko se je iz teme izvila orožniška patrulja in ga ustavila. Ni imel več časa, da bi se umaknil in zbežal. Pa tudi orožja ni imel, da bi se branil in si izsilil pot. Njegova trimesečna kurirska služba je bila zaključena. Še dobro, da ni imel pri sebi nobenega pomembnega pisma in druge pošte, ki bi utegnili povzročiti, da bi orožniki in policija prodrli v skrivnost komunistične ilegale v jeseniški dolini.

Ko sta orožnika prignala Cirila Koširja v dolino in na orožniško postajo, se ga je razveselil komisar Vodopivec kakor lovec bogatega plena. Takoj je sedel k pisanju in napisal ovadbo. Bila je zelo dolga, saj je že od leta 1919 zbiral material o njem in je imel o Koširjevem komunističnem delovanju mnogo povedati.

Naslednji dan so aretirali Franceta Ravnika. Prijeli so ga zaradi pisma, ki ga je bil pisal Štefanu Weissu. Čeprav niso razvozljali, kaj je povedal v pismu, je za aretacijo zadoščalo že to, ker ga je pisal izgnanemu nekdanjemu predsedniku krajevnih komunistične organizacije na Jesenicah. Skupaj s Koširjem so ga odpeljali v Kranjsko goro, kjer je bilo takrat tudi okrajno sodišče.

Sodnik Kalan se je lotil takoj branja ovadb, da bi preštudiral obtežilni material proti obtožencema. Pozanimal se je tudi za Jerama in povprašal za mnenje komandirja orožniške postaje na Jesenicah, če ne bi bilo morda pametno vključiti tudi njega v preiskavo in če morda tudi on ni član tajne komunistične organizacije. Jeseniški orožniški komandir ni vedel o Juriju Jeramu nič obtežilnega in je poročal, da je »Jeram pozitivna osebnost, da se je odlikoval v predplebiscitnih bojih na Koroškem in da je potem zaprosil za sprejem v orožniško službo, kar so mu tudi izposlovali, a se je potem premislil in se zaposlil v tovarni Kranjske industrijske družbe na Jesenicah.« Ta izjava je zadoščala in Jerama niso aretirali.

Prav tako je preiskovalni sodnik zahteval še morebitne druge podatke o Cirilu Koširju in Francu Ravniku od obeh orožniških postaj v jeseniški dolini in od komisariata obmejne policije. Komisar obmejne policije na Jesenicah je spomnil sodišče, da je o Koširju že dvakrat poročal, in sicer dne 28. julija 1921 in dne 23. avgusta 1921. Priporočil je sodišču, naj pazljivo prebere obširno poročilo policijske ekspoziture z dne 23. avgusta, v katerem je sodišču poročal, da je »Košir nadvse sumljiv tip, da je pobegnil v inozemstvo, da se druži v Avstriji s sumljivimi protidržavnimi elementi in da rovari v inozemstvu proti notranji ureditvi in družbenemu redu kraljevine SHS«. O Francetu Ravniku pa je dodatno poročal še koroškobelski komandir Vodopivec in napisal dobesedno, da je »Ravnik strasten komunist«.

Dne 26. novembra 1921 je preiskovalni sodnik okrajnega sodišča v Kranjski gori zaslil obtoženega Cirila Koširja in ga obdolžil, da je vodil komunistične kurirje na mejo na Karavankah, jim pomagal pri prehodu, da je dobival od komunističnih emigrantov na Dunaju denar in spravljaj čez mejo prepovedan tisk, komunistične letake in drug prepovedan propagandni material...

Košir je vse sodnikove obdolžitve zanikal in ni hotel priznati ničesar, čeprav je sodišče razpolagalo s precej točnimi podatki o njegovem delovanju v Avstriji in zaman so se preiskovalci trudili, da bi jim kaj povedal o ilegalnih kanalih in prehodih čez mejo. Čez mejo da se je umaknil samo zato — se je zagovarjal — ker je videl, kako nekdanje komuniste zapirajo in ker je slutil, da bodo morda zaprli tudi njega, pa se je začasno raje umaknil. Samo domo-

pogoji ustanovili takratno Meščansko šolo, štiri leta pozneje pa je že bila prva matura. Prvo leto je bilo vpisanih na tej šoli 120 dijakov in dijakinj. Od tega je uspešno opravilo maturo 22 dijakov in 39 dijakinj, skupno 61 ali dobra polovica vseh dijakov na šoli. Le-ti so pozneje nadaljevali študij na drugih šolah. Med drugo svetovno vojno je izgubilo življenje 12 nekdanjih sošolcev in 11 tovarišic, kar predstavlja 20 odstotkov. Ob zaključku proslave je govoril še bivši ravnatelj Jaka Gospodarič, nato pa so se udeleženci proslave pogovorili o mnogih probelnih, predvsem pa so obujali spomine na leta šolanja v bivši Meščanski šoli. Pripravljalni odbor je k proslavi vabil tudi nekatere tovariše iz ObLO, ki pa se proslave, žal, niso udeležili.

Zdravko Pogačnik

Stanovanjska skupnost - družbena osnova za reševanje problemov socialne in komunalne politike

Vsak vplačani prispevek državljanov se bo odražal v ceni uslug, to nam mora biti jasno, da bodo tarife za tiste ljudi, ki so dali že prispevke v osnovna sredstva, vsekako nižje od onih, ki so se prispevku odrekli.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da se bo ravno na tem področju najbolj preizkusilo, da socialistični odnosi niso fraza, ampak da so to resnično tovariški odnosi, kjer prevzamejo tudi večjo materialno odgovornost tisti, ki lahko več prispevajo od tistih, ki so pomoči potrebni. Pa tudi dotacije bodo morali smatrati bolj kot pomoč socialno šibkim in ogroženim družinam, ne pa da se iz teh dotacij finansirajo tudi usluge za tiste družine, ki lahko pravzaprav plačajo ekonomsko ceno uslug.

Zelo važen vir sredstev v okviru stanovanjske skupnosti pa bo tudi prostovoljno delo državljanov, organizacij, dohodki raznih družbenih prireditev, kulturnih prireditev,

otroških športnih prireditev. Tu bi lahko stanovanjska skupnost dobivala precejšnja materialna sredstva, z zakonom pa je regulirano, da se od teh prireditev ne plača nobenega davka, ampak gredo dohodki v celoti za poslovanje stanovanjskih skupnosti.

To naj bi bili kratki izvlečki iz zakona o stanovanjskih skupnostih, ki nam daje vse možnosti, da si ustvarimo takšno življenje, kot si ga želimo. Ta zakon pa nima kalupov ali enkrat za vselej rešljivih receptov, ampak narekuje samo osnovno smer te samoupravne organizacije, kjer se v največji meri iniciativa in predlogi državljanov lahko realizirajo.

Resnici na ljubo rečeno, gredo vse te stvari pri nas prepočasi, saj samo čakamo — enkrat na predpise, potem na denar in končno se ustavimo pred delom, katerega pa se nekateri silno bojijo.

Področje dela v stanovanjski skupnosti je obsežno, vendar pa tudi zelo hvaležno, saj na vsakem koraku ustvarjamo in oblikujemo lepše življenje.

tožje ga je gnalo, da je v tem času nekajkrat prekoračil mejo in se potem zopet skrivaj vrnil v Avstrijo. Nekoliko se mu je gabil tak zagovor. Najraje bi sodniku povedal tako, kakor je čutil. Povedal, da je komunist in da ne bo nikoli klonil, kakor so zadnje čase nekateri klonili. Tako izvijanje se mu je zdelo poniževanje samega sebe, vendar so mu tovariši v Avstriji naročili, da se mora zagovarjati, kakor se je, če bo padel v roke razrednemu sovražniku.

Tudi iz Franceta Ravnika preiskovalni sodniki niso iztislili ničesar, kar je tiste dni oblast tako zelo zanimalo. V ilegalno komunistične organizacije na Jesenicah ni mogla prodreti, dasi je imela v rokah dva člana, ki sta vedela natančno za vsako celico in za vsakega člana. Preiskava pred okrajnim sodiščem v Kranjski gori bi se zaključila brez uspeha, da se ni vmešalo Deželno sodišče v Ljubljani in zahtevalo, naj prepeljejo oba obtoženca v deželne zapore.

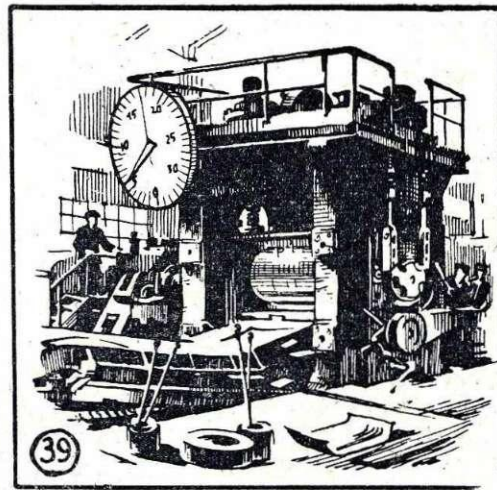
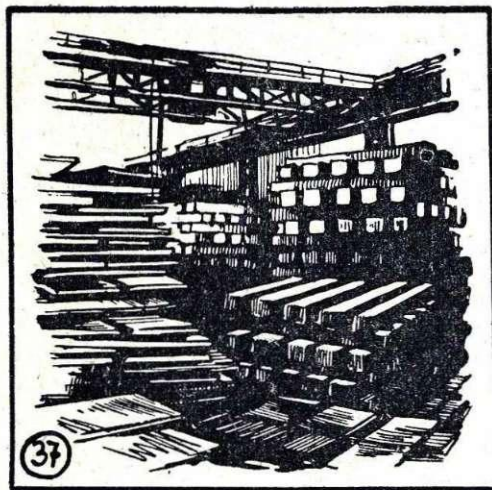
Dne 1. decembra 1921, na sam državni praznik takozvanega zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev, so kraljevi orožniki že v Kranjski gori uklenili Cirila Koširja in Franceta Ravnika ter ju z vlakom prepeljali v zapore Deželnega sodišča v Ljubljani. Znova sta prišla pred preiskovalne sodnike, policijski agentje in žandarji pa so ta čas še nadalje poizvedovali na Jesenicah in na Javorniku o njunem delovanju, da bi našli kaj več in kaj bolj oprijemljivega o njunem delovanju in zadržanju po Obznani in tako postregli preiskovalnima sodnikoma Avsecu in Kranjcu s prepričljivejšimi dokazi o Koširjevem in Ravnikovem protidržavnem delovanju.

Zaman sta se trudila preiskovalna sodnika Deželnega sodišča. Obtoženca sta se podobno zagovarjala kakor v Kranjski gori. Policijsko ravnateljstvo v Ljubljani je zaman nadlegovalo Deželno sodišče z vprašanji, če je preiskava odkrila kaj novega o ilegalnih poteh in javkah na teh poteh. Ker sodišče ni moglo ustreči njegovi želji, se je policijsko ravnateljstvo vedno bolj razburjalo in očitalo sodišču, da ne zna voditi preiskave, bolje bi bilo, da bi zasliševanje in preiskavo opravljala policija, ki pozna učinkovitejša sredstva, s katerimi lahko izvleče iz obtoženca kakršno koli priznanje.

Cela dva meseca se je vlekla preiskava. Obtožnice ni bilo moči dokazati. Edino docela dokazano in otipljivo kaznivo dejanje, ki ga je zagrešil Košir, je bil njegov ilegalni prestop čez mejo, vse drugo, kar mu je očitala obtožnica, pa je ob njegovem spretnem zagovoru vedno bolj plahnelo in sodnika sta celo dvomila v poročila, ki so jih agentje pošiljali iz zamejstva. Kljub pomanjkanju obremenilnih dokazov za ilegalno komunistično delovanje obtožencev, je dne 4. februarja 1922 Državno pravdnništvo vložilo pri Deželnem sodišču obtožnico proti Cirilu Koširju in Francetu Ravniku.

PIŠE Ing. Avgust Karba

POVEST O

Vmesni proizvodi, ki se izvaljajo iz ingotov, imajo lahko različno obliko, potem, kakršna je nadaljnja predelava. Gre-dice so jeklene palice, dolge nekaj metrov in kvadratnega preseka, medtem ko so platine dolge prav tako nekaj metrov, debele nekaj več kot centimeter in široke nekaj decimetrov. Razen teh dveh najznačilnejših vmesnih proizvodov lahko izvaljamo tudi še druge.

Gre-dice potem valjajo z manjšimi valji v različne proizvode, kot so trakovi, žica, okrogle, kvadratne, šesterokotne in ploščate palice različnih dimenzij. Žica se lahko valja tudi v posebni valjarni iz manjših ingotov. Ko so zgoraj navedene proizvode izvaljali, jih odrežejo na predpisane mere, pregledajo, označijo, zvežejo v sveženj ali kolobar, stehtajo in odpre-mijo naročniku.

Platine odpre-mijo v drugo valjarno, da jih izvaljajo v fino ali tanko pločevino. To valjanje izvedejo s podobnimi valji kot pri debeli pločevini, to je brez kalibrov, samo da so precej manjši. Ko je valjamje končano, pločevino razrežejo s posebnimi škarjami na določene dimenzije, jih pregledajo, stehtajo in odpošljejo naročniku.

Dne 18. februarja 1922 se je s sodnim procesom proti Koširju in Ravniku začel prvi sodni proces proti komunistom v zgodovini jeseniškega delavskega gibanja. Obtoženca je zagovarjal dr. Thuma. Na podlagi zagovora in pomanjkanja dokazov je sodišče moralo Franca Ravnika oprostiti, Ciril Košir pa je bil obsojen zaradi ilegalnega prehoda čez mejo na tri mesece zapora.

Po vrnitvi iz zapora sta se Ciril Košir in France Ravnik ponovno vključila v ilegalno delo. Na občnem zboru, ki je bil kmalu potem, so prevladali komunisti. Za predsednika strokovne organizacije je bil izvoljen Martin Bručan, za tajnika pa France Ravnik.

Jeseni 1922 se je imela vršiti na Dunaju prva konferenca KPJ. Zanj so na ilegalnem sestanku na Plavžu določili kot delegata Janeza Smoleja, ki je nato vzel v tovarni dopust in ilegalno prekoračil mejo. S konference pa se je vrnil z nič kaj razveseljivimi poročili. Poročal je o sporih in bojih, ki vladajo v vodstvu partije, kar se je kmalu začelo čutiti tudi v jeseniški partijski organizaciji in pri njenem ilegalnem političnem delovanju, ki se je začelo omejevati le na strokovno organizacijo in na mezdni boj, dokler niso na pobudo Cirila Koširja in Franca Ravnika ter še nekaterih drugih komunistov razširili krog svojega delovanja in navezali stike tudi z železničarji, ki so potem začeli organizirati svoje zaupnike tudi po vaseh. Krog njihovega delovanja se je razširil na Bohinj, na Kropo, in na nekatere vasi v okolici Kranja.

To leto je v Ljubljani ilegalno zasedal II. kongres Zveze komunistične mladine Jugoslavije in med sklepi zahteval ustanovitev ilegalnih skojevskih organizacij po industrijskih središčih, kjer so bile zelo redke. Tudi na Jesenicah je še ni bilo in so jo ustanovili šele po ljubljanskem skojevskem kongresu. — Tako je minilo leto 1922.

Januarja 1923 je bila v Beogradu sklicana konferenca, na kateri so ustanovili Neodvisno delavsko partijo Jugoslavije. KPJ je namreč iskala legalnih oblik delovanja. Čeprav je policija zborovalce na omenjeni konferenci razgnala, je sodišče prve stopnje upoštevalo pritožbo legalnega vodstva novoustanovljene stranke in jo formalno dovolilo, a je kasneje s stalnimi preiskavami in šikaniranjem njenega članstva ovirala njeno delovanje. Takoj po ustanovitvi je Neodvisna delavska partija Jugoslavije začela ustanavljati svoje podružnice po industrijskih središčih. Marca 1923 so jo ustanovili tudi na Jesenicah, kjer je začela delovati pod predsedstvom Tineta Vistra. V prvem njenem odboru pa so bili še tajnik Janez Mlakar, blagajnik Vinko Malenšek in odborniki Ciril Košir, Urška Sitikov, Jože Kavčič in Draksler.

(Nadaljevanje sledi)

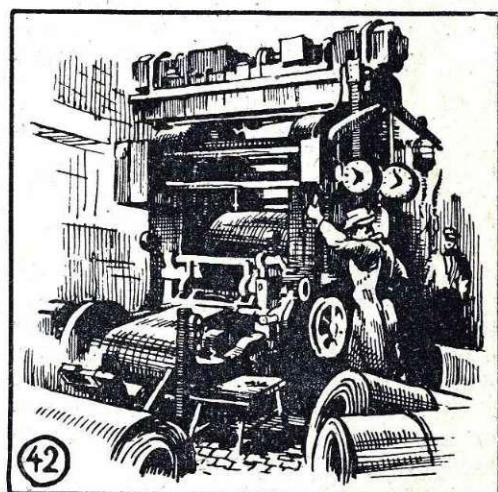
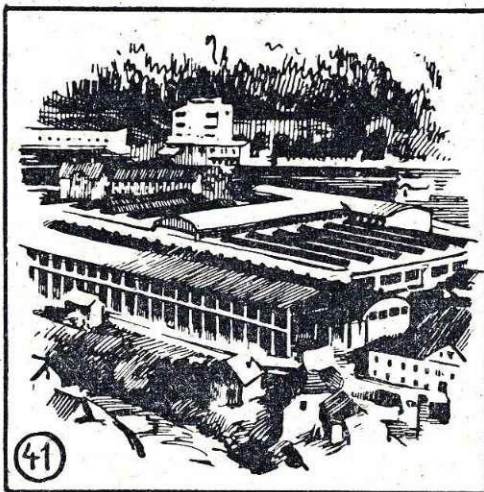
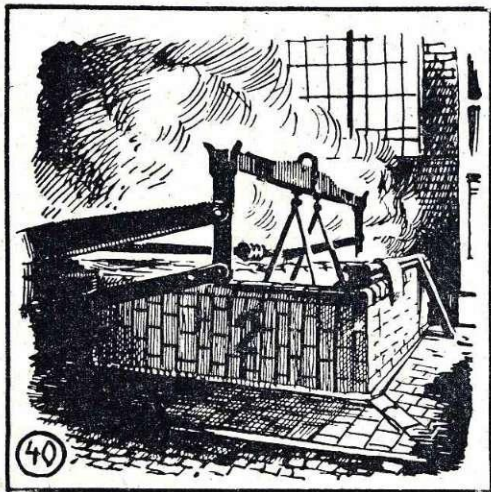
Kljub vsemu pa uspehi ne izostajajo; stanovanjska skupnost »Plavž« je pospravila prvo žetev z otvoritvijo »Doma igre in dela«, kjer bo prostora za okoli 80 otrok, več pa jih bo lahko sprejelo igrišče, ko bo dokončno urejeno. Še lepša žetev se obeta stanovanjski skupnosti »Sava«, če bo 29. novembra otvoritev Komunalnega servisa. Še in še bi se lahko vrstili uspehi, če bi se v aktivno delo v okviru stanovanjskih skupnosti vključilo več aktivnih družbenih delavcev, ki bi s svojim delom lahko marsikaj doprinesli k skupni stvari.

Pri nas na Jesenicah je nujno misliti in delati na tem, da bi čimprej dobili še menzo družbene prehrane, ki bi nudila cenejšo hrano.

V slavnostni številki naše revije »Železar« berite spomine jeseniških revolucionarjev in borcev za svobodo!

ŽELEZU

RIŠE
Jaka Torkar

Vendar velja prej navedeni postopek samo za proizvodnjo mavadne tanke pločevine, medtem ko je pri boljših kvalitetah postopek bolj zapleten. Predvsem je treba plošče pločevine pomakati v posebno raztopino, kar imenujemo luženje. S tem pločevino očistimo in nato ogrevamo v posebnih pečeh. Če proizvajamo pocinkano pločevino, ki je odporna proti rjavenju, jo je treba še pocinkati.

S tem je vroča predelava ingotov in bram ter polizdeikov v glavnem končana. Vendar se različni komadni proizvodi vročih valjarn še naprej predelujejo v hladnem stanju. V ta namen je potrebna cela vrsta obratov in priprav, v katerih se ta predelava lahko izvaja in le-ti proizvajajo velike količine raznih proizvodov kot: hladno valjani trakovi, vlečena žica, žebli in cevi.

Vroče valjane trakove, ki so nekaj milimetrov debeli in nekaj decimetrov široki ter zviti v kolobarje, prepeljejo v hladno valjarno. Tam se s pomočjo manjših, vendar zelo trdih valjev izvaljajo v hladnem stanju do različnih, tudi zelo tankih dimenzij. Po končanem valjanju se trakovi pregledajo, označijo, stehtajo in zviti v kolobarje odpremiijo naročnikom.

Pogovori o šolstvu in vzgoji

To so objektivni vzroki, ki vsak po svoje vplivajo na učni uspeh. Če nam je resnično do tega, da bi čim več otrok v šoli prosperiralo, prav gotovo ne smemo iskati vzrokov za slab uspeh samo pri otrocih in starših, pač pa tudi v šoli.

Kaj lahko šola stori za boljši učni uspeh:

1. Z učnimi načrti se bo šola toliko spremenila, da bo učna snov bolj življenjska in večini učencev bližja.

2. Od sedanjih pasivnih moramo v skladu s šolsko reformo preiti na aktivne učne metode, da ne bodo učenci v šoli samo pasivni poslušalci, pač pa aktivni oblikovalci učno - vzgojnega procesa.

3. Od sedanjega frontalnega bomo prišli k drugim oblikam pouka (skupinski pouk, laboratorijsko delo, delo v delavnicah, več poučnih ekskurzij, uvajanje filma, radia in televizije v šole ipd).

4. Z organizacijo predmetnih krožkov bi dajali tistim učencem, ki v šoli slabše napredujejo, dodatni pouk.

5. Če nam bo uspelo, bomo organizirali v šoli šolski dom za vzgojno zamenjane in moralno ogrožene otroke. Ti otroci bodo v domu pod primernim pedagoškim vodstvom in nadzorstvom preživljali tudi del izvenšolskega časa.

6. Z večjim znanjem metodičnih poglavij pedagoškega dela lahko napravimo pouk še bolj zanimiv.

7. S tesnim sodelovanjem med šolo in domom in s pogostim kontaktom lahko pripomoremo k razvoju takšnih razmer, v katerih se bodo otroci razvijali v zdrave psiho-fizične osebnosti.

To je nekaj najaktualnejših ukrepov, ki jih bomo v obvezni šoli prej ko slej skušali izvesti. S tem pa niso izčrpane vse tiste možnosti, ki jih imata šola in dom pri uspešni vzgoji in izobrazbi.

Nekateri skeptiki trdijo, da bo v obvezni enotni šoli nivo znanja nižji kakor je bil v nekdanji gimnaziji. Če bomo izvedli vse našete in druge nenašete ukrepe, so podane možnosti, da nivo znanja ne bo nižji, ampak bo v primerjavi z bivšo nižjo gimnazijo močno porasel.

Če v reformirani šoli poudarjamo vsestranski humani odnos do učenca, s tem ne mislimo, da ne smemo biti v zahtevah do njega strogi, dosledni in zahtevni. Da mora šola pripravljati otroka za življenje, je eno izmed gesel šolske reforme. Če hoče šola vzgajati za življenje, mora soočiti mladega človeka tudi z nekaterimi težavami, saj jih v življenju nikomur ne bo manjkalo. Vendar pa težave, ki jih bo stavljal šola mlademu človeku na pot, ne

smemo biti takšne, da bi mu vzele vero in zaupanje v lastne sile. Nasprotno! Prav ob premagovanju težav mora rasti v otroku zaupanje v lastno ustvarjalnost.

Naj bo reformirana šola kakršnakoli, tudi v njej brez učenja in težav ne bo šlo.

SOLA IN DOM

Šola je izredno občutljiv organizem. Kaj bi ne bila, saj ima dnevno opraviti z živo materijo. Vsaka njena napaka, vsak njen uspeh se zelo hitro odrazi v javnosti. Kadar gre za nepoučenost, za zgrešena pojmovanja ali pretirane ambicije posameznikov, skušajo le-ti tudi doslednost, natančnost, vestnost in druge vrline prikazovati dokaj negativno.

Vzgoja je produkt cele kopice vzgojnih činiteljev, od katerih pa sta nedvomno najvažnejša dom in šola. Čim bolj skladno delujejo vzgojni činitelji, tem uspešnejša je vzgoja in nasprotno, čim več vrzeli začne otrok ugotavljati med vzgojnimi činitelji, tem večjim nihanjem bo izpostavljen in tem več možnosti bo podanih za vzgojne odklone.

Danes šola in dom že uspešno sodelujeta. Ogromna večina staršev je živo zainteresirana na učnih uspehih svojih otrok. Brezbrižnih staršev, ki vse šolsko leto ne store za uspeh svojega otroka ničesar in pridejo samo prvi dan po razdelitvi spričeval v šolo robbantit, ni niti 3 odstotke. V zelo majhnem odstotku so zastopani tudi tisti starši, ki so več ali manj indiferentni do otrokovega dejanskega znanja, pač pa zahtevajo, naj ima odlično spričevalo. Je pa še precej staršev, katerih otroci uživajo premalo njihove skrbi, pomoči in kontrole. Vzroki za takšno stanje so najrazličnejši. Od pomanjkanja časa zaradi preobilice dela obeh roditeljev do alkoholizma, nastopa cela vrsta vzrokov. Zelo porazno se odraža na otrocih pomanjkanje družinskega življenja in družinske harmonije. Tudi takih primerov nimamo malo. O posledicah takšnega stanja ve povedati marsikaj tudi statistika o mladinski kriminalnosti. Lani je bilo v naši občini povzročenih po mladotnikih 38 kaznivih dejanj.

POGOVOR O ŠOLSTVU IN VZGOJI

Najpogostejše so bile napake v duševnem razvoju, duševna zaostalost, očitna vzgojna zanemarjenost, težak socialni položaj družine, moralna ogroženost, alkoholizem in podobno. V zavodu je bilo 22 učencev, pri katerih nismo mogli najti vzroka negativnim ocenam. Vsi otroci, ki v šoli neredno ali težko napredujejo (tisti, ki dobivajo

ob ocenjevanju negativne ocene), bodo v prihodnjem šolskem letu testirani na mentalno-higienski ambulantni z namenom, da se ugotovi njihov inteligenčni kvocient ali vrsta in stopnja duševnega defekta.

KAKO ŠOLA IN DOM SODELUJETA

Za sodelovanje šole in doma se je uveljavilo že nekaj stalnih, precej uspešnih oblik. Vsako šolsko leto je niz roditeljskih sestankov. Vsak razrednik vodi dvakrat mesečno govorilne ure in daje ob tej priložnosti staršem vse zahtevane informacije o delu, vzgoji, uspehih ali neuspehih njihovega otroka. Teh oblik sodelovanja se večina staršev redno poslužuje. V zadnjih letih se je občutno spremenila vsebina roditeljskih sestankov, ker smo ugotovili, da takšni, kakršni so bili, ne morejo odigrati svoje vzgojne vloge. Nekdanji roditeljski sestanki so se namreč vedno bolj spreminjali v borzo ocen. Na njih so sprti sosedi včasih uživali, če so mogli slišati, da ima ta in ta učenec slabše ocene, kot njihov sin ali hči. Sedaj skušamo dajati na roditeljskih sestankih staršem samo splošne informacije, navodila za učenje, podatke o učbenikih, šolskih potrebščinah, šolskem redu, o akcijah šole, ki zadevajo tudi dom in podobno. Podatke o učenem in vzgojnem uspehu ali neuspehu pa dobivajo starši na govorilnih urah. »Pepe Goflja je pisal v »Železarju«, da je eden naših učiteljev vodil roditeljski sestanek tako, da je na njem večina prisotnih roditeljev jokala. Pozneje smo prizadete roditelje o tem večkrat spraševali, pa so se v odgovor skoraj redno smejali. Res pa je, da se od tega dogodka starši dveh učencev niso udeležili nobenega sestanka več. Tudi »Pepe Goflja«, ki ga je prizadeti razrednik povabil na naslednji roditeljski sestanek, da bi se lahko osebno prepričal, kako sestanek poteka in kako starši »jokajo«, ni prišel, pač pa je pošteno napisano vabilo raje osmešil v »Železarju«.

Predlanskim smo v zimski sezoni uvedli redna tedenska predavanja za starše. Govorili smo o razvojnih stopnjah otroka, o vzgoji v družini in šoli, o pouku in podobnem. Večinoma smo vabili predavat priznane strokovnjake (dr. Bronislav Skaberne, Vladimir Cvetko, dr. Slava Lunček, Ivan Matko itd.). Starši so se predavanj zelo radi udeleževali. Povprečni obisk pri predavanjih je bil 207 poslušalcev. Ugotovili pa smo čudno dejstvo, da so se predavanj udeleževali v glavnem starši, katerih otroci v šoli lepo napredujejo in pri katerih niso opazni vzgojni odkloni. Tistih staršev, katerim smo prav z organiziranimi predavanji skušali pomagati pri vzgoji njihovih otrok, skoraj ni bilo. To nas je poučilo o tem, da so bila organizirana predavanja morda premalo poljudna in da smo premalo razmišljali, kako pritegniti starše iz razrahljanih družin, iz nepopolnih družin in iz tistega okolja, kjer je inteligenčni nivo tako nizek, da bi bila poučitev o osnovnih vzgojnih prijemih in znanje o otrokovem razvoju

zelo dobrodošla. Lani je po dveh uspešnih sezonah prevzel nalogo izobraževanja staršev v obliki predavanj z avdiovizualno izobraževanje odraslih, a žal ugotavljamo, da obisk na predavanjih občutno pada.

Letos smo na našem zavodu postavili načelo, da je šola javna ustanova in da ima zato vsak državljan (brez ozira ali ima otroke ali ne) vsak čas pravico priti vanjo in se prepričati, kako poteka delo v njej. Vsakdo ima pravico sesti v razred in po predhodnem dogovoru z razrednikom prisostvovati kateri koli učni uri.

Šola s tem ukrepom neha biti odmaknjen kraj, posvečen vzgoji in zato nekoliko vzvišen, pač pa postaja delavnica, kjer se znanje osvaja ob aktivnem delu, in mesto, kjer se javnost lahko vsak trenutek pouči, kako se vzgaja mladi rod. Mislimo, da je treba šolsko delo v mnogočem približati javnosti, javnost aktivneje seznanjati s prizadevanji šole in sprejemati več konstruktivnih pobud, ki jih javnost izraža. Vzgojni napori šole in doma se bodo najlažje vskladili, če bosta šola in dom čim tesneje sodelovala in sodelujemo, da je pogoj za takšno sodelovanje dan tudi s tem, da je šola javnosti odprta vsak dan in vsako uro.

Razen naštetih oblik sodelovanja nastopajo še najrazličnejše druge. Nekateri razredniki od časa do časa obiščejo svoje učence tudi v njihovem domačem ambientu in se skušajo seznaniti z razmerami, ki učence oblikujejo.

Sodimo, da je podanih dovolj možnosti za seznanjanje in sodelovanje, le razviti jih je treba.

ŠOLA IN DRUŽBENO UPRAVLJANJE

1955. leta so bili prvič izvoljeni šolski odbori. Res so šolski odbori obstojali tudi pred vojno, toda današnji organi družbenega upravljanja imajo v šolstvu precej drugačno vlogo in

dokaj širša pooblastila. Če so pred vojno preko šolskih odborov posamezne stranke skušale zagotoviti svoj vpliv v šolah, je zdaj namen družbe, da po svojih organih vpliva in pomaga k oblikovanju socialistično vzgojenih generacij. Po zakonu vodijo šole šolski odbori, upravitelji (ravnatelji in učni kolektivi). Šolski odbori so voljeni za dve leti. Sestavljeni so iz odbornikov, ki jih izvolijo volivci na zboru volivcev, iz članov učnega kolektiva in iz državljanov, ki jih imenuje občinski ljudski odbor. Zato so šolski odbori sestavljeni iz treh tretjin na različne načine voljenih in imenovanih državljanov. Zelo napak je, če prevladuje ob volitvah mnenje, naj bodo v šolske odbore voljeni samo starši. Mi še nismo prišli do položaja, da bi si prizadevali vključevati v šolske odbore čim bolj aktivne, vplivne, razsodne in politično zrele ljudi, čeprav obstojajo določene težnje v tej smeri; na Jesenicah sta bila pred vojno stalna člana šolskega odbora poleg drugih vplivnih ljudi tudi vsakokratni župan in župnik. Našla sta čas in energijo za delo v tem organu. Ne mislim reči, da bi moralo biti tako tudi sedaj, vendar se mi zdi potrebno poudariti, da je skrajni čas prekiniti s prakso, naj bo član šolskega odbora pač tisti, ki sicer nima nobene funkcije.

Šolski odbori so kljub temu že kar uspešno zaorali v svoje delo. Res so se doslej ustavljali največ ob zanje osnovnem področju, ki je v sedanjem obdobju v šolah precej aktualno — to je ob materialnem stanju šol in so manj posegali na ostala bistveno važna področja.

Kljub temu pa je v zadnjem času opazno aktivno delo šolskih odborov tudi na ostalih področjih učno vzgojnega dela. Prehajamo v čas, ko začnjenja družba preko svojih organov

stalno in aktivno posegati v vsakodnevno vzgojno prakso.

MATERIALNO STANJE ŠOLSTVA

Vsem nam je razumljivo, da smo v času velike kapitalne graditve morali zanemariti celo nekatera bistveno važna gospodarska področja, kaj šele vlaganja v na videz nerentabilne objekte, kakršni so šole, prosvetni domovi in podobno.

Tisti čas je mimo in stanje se bistveno spreminja. Ko govorimo o materialnem stanju šolstva, moramo najprej ugotoviti, kako so učenci preskrbljeni z učnim prostorom. Jesenice so bile in bodo do 1. septembra, dokler ne bo otvorjeno novo šolsko poslopje, prav na dnu lestvice glede šolskega prostora. V kranjskem okraju so z 0,56 kvadratnega metra šolskega prostora na učenca na zadnjem mestu. Upoštevati moramo, da je na učenca po normi potrebno 1,5 kvadratnega metra prostora. Z zgraditvijo novega poslopja bo ob stalnem dvoizmenskem pouku prvo leto odpadlo na učenca točno polovico predpisane norme 0,75 kvadratnega metra. Ta podatek nas opozarja, da bomo morali pospešeno iskati sredstva in možnosti za gradnjo šolskega poslopja na Plavžu ob vzporedni gradnji in adaptacijah nekaterih šolskih poslopij v drugih krajih občine, kjer je stanje prav tako kritično. S predpisi je določeno, da za šole in podobne objekte občinski ljudski odbori lahko črpajo določen odstotek stanovanjskega sklada. Ta odstotek je bil že ob gradnji sedanjega šolskega poslopja (investicija 260 milijonov dinarjev) znatno prekoračen in bo ob sedanjem načinu črpanja sredstev v bodoče še bolj. — Zato bo treba iskati sredstva za gradnjo šolskih poslopij v bodoče zunaj stanovanjskega sklada.

(Dalje)

Novo šolsko poslopje
na Jesenicah sodi
med najlepše
v državi

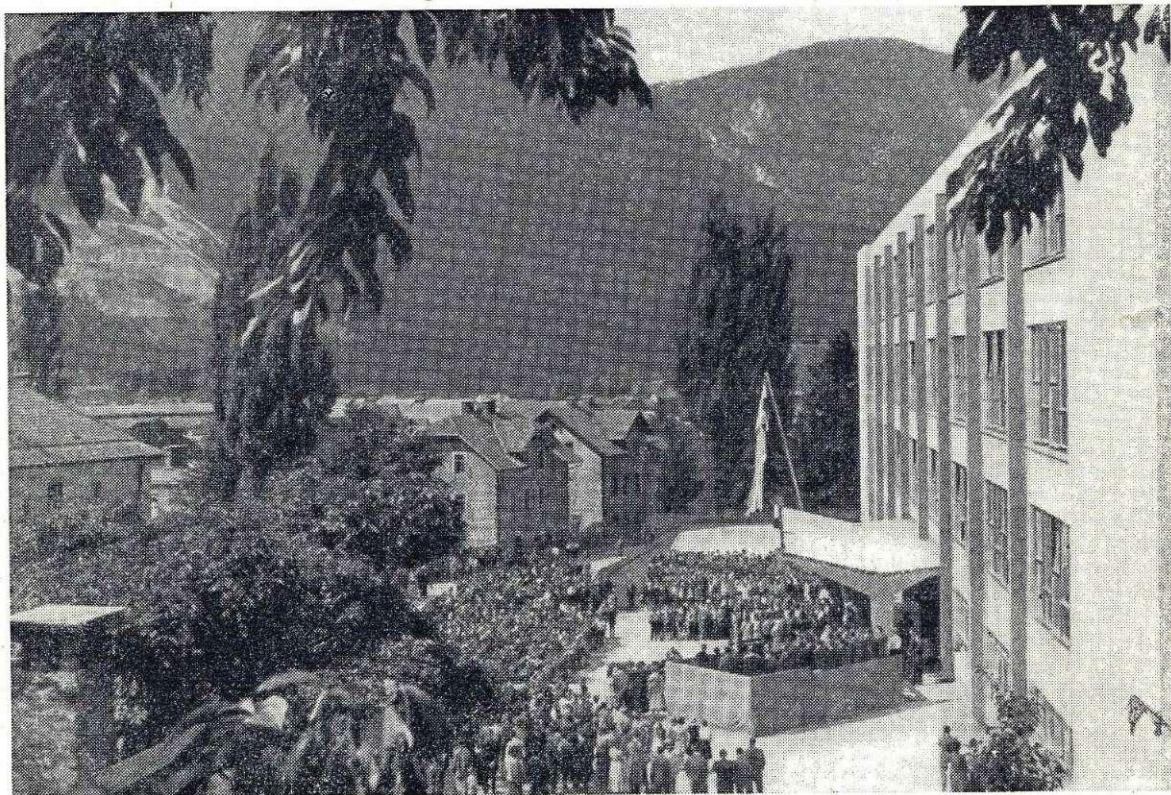
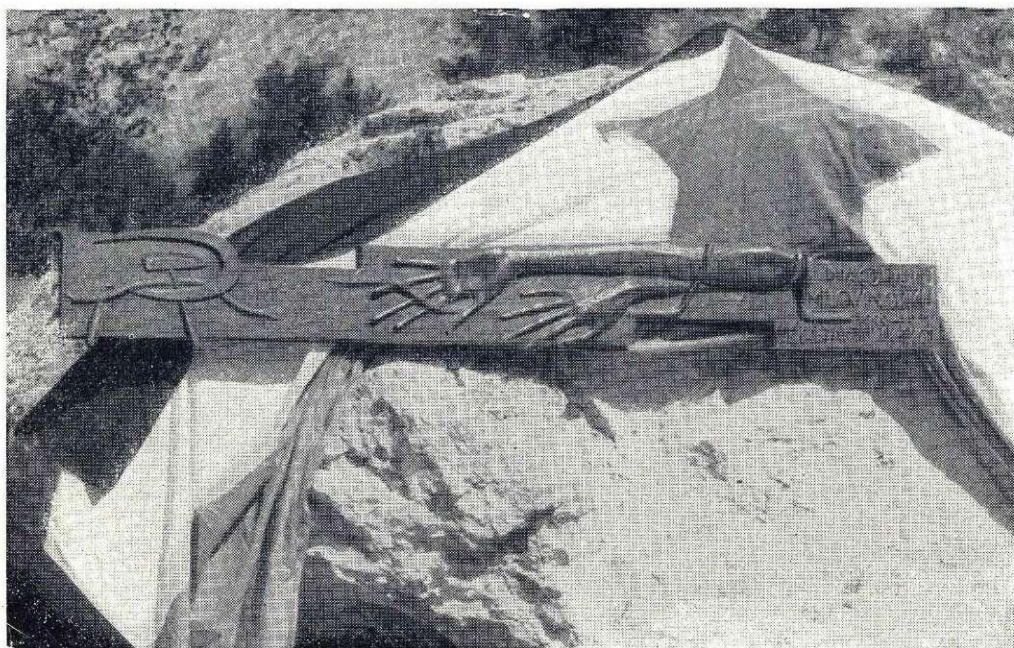

Foto: Zdravko Kavčič

V dolini Završnice so ob priložnosti proslave 40-letnice ustanovitve SKOJ odkrili spomenik Dragoljubu Milovanoviću, sekretarju CK SKOJ

Foto: Kolman

Tudi Završnica je kraj spominov

Ceprav je bilo v dneh 26. in 27. septembra slabo vreme, so se na Završnici pod Stolom zbrali mladi taborniki, planinci, vojaki, borci NOB iz bližnjih in daljnih krajev naše domovine in se spominjali prvega sekretarja SKOJ Dragoljuba Milovanovića. Milovanović se je rodil 14. februarja 1902. leta v Beogradu. Že v rani mladosti je spoznal krivičnost takratne družbe in bil eden izmed prvih borcev za delavske pravice. Kot mladinec je v svojem 16. letu stopil v vrste KPJ in leta 1921 postal sekretar SKOJ. Toda žal se je Dragoljub moral sredi nalog in poln načrtov za nadaljnjo revolucionarno delo ločiti od svoje mladosti. Tako se je na poti iz Dunaja, kjer je bil na sestanku mladinskega komiteja balkanskih narodov, smrtno ponesrečil. Njegovo truplo je 8. oktobra 1922 lovec Franc Avsenik našel med Zelenico in Stolom. Naslednji dan so ga prenesli v dolino in ga 10. oktobra 1922. leta pokopali na pokopališču v Breznici. Tako so člani SKOJ izgubili svojega sekretarja, mladega revolucionarja in miroljubnega človeka. Toda na njega niso pozabili. Saj so njegove zdrave ideje in načrte vedno obnavljali v nadaljnjem dolgoletnem boju za končno zmago delavskega razreda.

Težka je bila nadaljnja pot — veliko nasprotnikov in ovir so morali premagati. Toda 40-letno delo Komunistične partije in zmaga nad nemškim nasiljem sta velik dokaz, da naši narodi niso klonili. V naši domovini je mnogo krajev, kjer stoji spomeniki padlim borcem, skojevcem, talcem itd. Eden izmed teh je tudi Završnica pod Stolom in ostala žirovniška okolica. Če pomislimo samo na kaznilnico v Begunjah, na padle talce v Mostah, nato ne smemo pozabiti na Cankarjevo četo, katera je bila ustanovljena pod Stolom, nam je že to velika priča o zgodovini našega naroda.

V tem jubilejnem letu pa smo v Završnici 26. septembra popoldan odkrili spomenik Dragoljubu Milovanoviću. Ob tej veliki svečanosti so bili prisotni razni predstavniki političnih in kulturnih organizacij. Spomenik je odkril član Centralnega komiteja ZKS France Klopčič in v svojem govoru opisal življenjsko pot Milovanovića in ostalih soborcev. Spominska plošča je pritrjena na skalno ob zgornji strani jezera. Po skali se vzpenjata dve človeški roki, kateri sta na določenem mestu z verigo pretrgani. Ti razpenjajoči roki nam pomenita mlado in razgibano življenje takratnega revolucionarja. Toda ti roki sta pretrgani, kar nam pomeni, da se je razgibana pot mladega revolucionarja sredi njegove mladosti prekinila. Na tej spominski plošči sta tudi zapisani dve letnici: 1902 in 1922, ki nam povesta kratko življenjsko pot Dragoljuba Milovanovića.

Po odkritju plošče bi morale biti na Završnici razne kulturne prireditve ob partizanskih ognjih. Toda žal je močno deževalo, zato je moralo vse odpasti. Drugi dan, v nedeljo, dne 27. septembra pa je bilo na Završnici slavnostno zborovanje naše mladine. Na tem zborovanju je govoril predsednik jugoslovanske mladine tov. Mika Tripalo, prikazal je dolgoletne boje naših narodov za končno zmago. Po njegovem govoru so mladino pozdravili še drugi predstavniki političnih in družbenih organizacij. Na sporedu so čete naše vojske izvajale borbe z modernim orožjem v gorah. Tudi planinci-reševalci bi se nam morali predstaviti s sodobnim reševanjem v planinah. Toda to jim je preprečila gosta megla. V popoldanskih urah smo morali zaradi dežja zapustiti prostor. V Završnici pa je ostal spomenik, kateri nas bo vedno spominjal na dogodke in slavnostno zborovanje.

Jože Vindišar

Jeseniški slikarji - amaterji in njih delo

Slikarstvo je ena izmed tistih vej umetnosti, ki je že v daljnih dobach človeškega razvoja zanimala človeka in ga privlačevala, tako da je z okornimi potezami poskušal ponazoriti tisto, kar ga je zanimalo in kar mu je bilo najbliže. Z razvojem človekove dejavnosti se je izpopolnjevalo tudi slikarstvo oziroma likovna umetnost sploh. Plemenitila je človekovega duha in si v vseh dobach prav do današnjega dne postavljala pomembne spomenike človekove ustvarjalnosti na tem področju.

Čeprav zahteva likovna umetnost poleg talenta tudi veliko tehničnega znanja, tako da so se morali in se še morajo veliki likovni umetniki posvetiti samo umetnosti, se vendar še zelo pogosto dogaja, da se radi ukvarjajo z likovno umetnostjo tudi tisti, ki se iz tega ali onega vzroka niso popolnoma posvetili samo njej. To so slikarji-amaterji, ki se poleg svojega glavnega poklica posvečajo tudi tej ali oni panogi umetniške dejavnosti in dosežajo pri tem večje ali manjše uspehe. Jasno je seveda, da se tudi pri slikarju-amaterju pojavljajo zahteve po tehničnem znanju in to tembolj, čimbolj se v svoje delo pogloblja in čimbolj želi napredovati v svojem umetniškem ustvarjanju. Zato je nujno, da se slikarji amaterji združijo v posebne sekcije, ki jim nudijo možnost študija tehnike slikarstva in kjer v razpravljanih kakor tudi v medsebojnem ocenjevanju ustvarjenih del izpopolnjujejo svoje tehnično znanje in splošno razgledanost.

Zanimivo je, da se je ravno na Jesenicah, enem izmed centrov naše težke industrije, po osvoboditvi zelo razmahnila amaterska likovna dejavnost. Naši delovni ljudje se po svojem vsakdanjem delu želijo tudi še drugače izživljati, kar je vsekakor zelo razveseljivo. Res je, da so se v času med obema vojnama na Jesenicah pojavljali poedini slikarji amaterji, vendar se je tu umetniška amaterska dejavnost prav razmahnila šele po osvoboditvi, posebno značilno pa je, da so se pričeli po osvoboditvi jeseniški likovni umetniki tudi organizirati in so osnovali posebno sekcijo »Dolik« pri delavsko prosvetnem društvu »Svoboda« na Jesenicah.

Namen te likovne sekcije je pač, da strokovno združi vse jeseniške slikarje-amaterje in jim pri njihovem delu nudi predvsem vso možno strokovno ter organizacijsko pomoč. Člani sekcije imajo redne delovne sestanke, kjer študirajo in razpravljajo o tehničnih problemih slikarstva, proučujejo umetnostno zgodovino in kritično presojo nova dela članov, ki jih prinašajo na vpogled. Rezultat tega vztrajnega in rednega dela jeseniških likovnikov so uspele razstave leto za letom, po katerih lahko stalno zasledujemo njihovo umetniško rast.

V sekciji deluje 16 članov, ki bi jih lahko razdelili v dve skupini. V eni so tisti likovniki, ki delujejo v sekciji že od njene ustanovitve, v drugi pa vsi ostali člani, ki so pričeli z organiziranim delom kasneje. Med prve spadajo Joža Čebulj, Nika Hafnerjeva, Janko Korošec, France Krajcar, Tine Markež, Franjo Modic, Tone Tomazin, v drugi skupini pa so Stane Brezigar, Čedo Djurič, Lojze Erman, Peter Gasar, Franc Jemc, dr. France Močnik, Rudi Rajhman, Cvetko Zupan in Ljubo Zupančič.

Če si nekoliko natančneje ogledamo drugega za drugim, vidimo, da se med seboj precej razlikujejo, tako po svojem umetniškem izrazu, kakor tudi po tehniki dela.

Jože Čebulj, ki ga s polno pravico lahko imenujemo seniora jeseniških slikarjev amaterjev, je velik mojster barvne tehnike, kar zna s pravo mero in okusom izrabiti pri ustvarjanju svojih del. Posveča se predvsem akvarelu, kjer je postal pravi mojster in ravno pri tem pride zelo dobro do izraza njegovo temeljito poznavanje barvne kompozicije.

Nika Hafnerjeva je član jeseniškega »Dolika«, vendar deluje v Ljubljani, ker tam tudi prebiva. Ukvarja se s plastiko in so njena tri dela na zadnji razstavi pokazala lep talent ter tudi razveseljivo tehnično znanje. Ker si je edina izmed vseh članov sekcije izbrala plastiko, je njen položaj v sekciji nekoliko težji, istočasno pa bi človek želel, da bi bila njena ustvarjalnost v bodoče še bolj plodna.

Janko Korošec je talentiran in dober tehnik v olju, žal je v zadnjem času nekoliko manj aktiven, kar je vsekakor velika škoda. Ker je tudi zelo agilen šahist, kaže, da mu za

slikarstvo ne preostane dosti časa, kar se njegovim zadnjim delom precej pozna.

Franco Krajcar je eden izmed najstarejših članov sekcije. Njegova dela kažejo strog realizem in so izdelana s solidno tehniko. Rad ponazarja gorenjsko pokrajino, tudi planine mu niso tuje ter zna z oljno tehniko dobro izraziti svoje občutje.

Tine Markež uporablja za svoja dela v glavnem tehniko tempera in pastela. Predvsem rad upodablja manjša dela iz tihožitja, ki pa so izdelana občuteno in z lirčnim poudarkom ter z dobro izdelano tehniko.

Franjo Modic se poslužuje pri svojem ustvarjanju akvarelov in olja. Pri svojih delih kaže nekoliko romantično nastrojenje, vendar ima solidno tehniko in mu leži krajinarstvo.

Tone Tomazin spada brez dvoma med tiste člane jeseniškega »Dolika«, ki kaže pri svojem umetniškem udeleževanju veliko prizadevanje in lepo mero talentiranosti. Rad se poslužuje krajinskih motivov naše Gorenjske in posebno ljubi gore. Pri tem svojem, lahko se reče skoraj specifičnem ustvarjanju se je že prikopal do svojega lastnega izraza tako, da kažejo njegova dela precejšnjo dognanost, občutenost in solidno obvladovanje oljne tehnike.

(Nadaljevanje na str. 232)

Razpis

gledališkega abonmaja za sezono
1959/60

Gledališki svet in uprava gledališča »Tone Čufar« na Jesenicah razpisujeta gledališki abonma za sezono 1959/60, in sicer:

Red premierski (sobota zvečer)

Red nedelja (popoldanski za okolič)

Red nedelja (zvečer)

Red petek (zvečer)

Red mladinski (popoldne med tednom)

Cene abonmaja:

Za sedež I. prostor	540 din
Za sedež II. prostor	420 din
Za sedež III. prostor	340 din

Za red mladinski bodo še posebej znižane cene. Za vsak abonma bo uprizorjenih 8 premier. Abonma je plačljiv tudi v dveh obrokih. Abonentske vstopnice lahko dvignete v gledališki pisarni vsak dan od 10. do 14. ure, lahko pa jih naročite po telefonu na telefonsko številko 200.

Vpisovanje gledaliških abonmajev se zaključuje s 7. novembrom. Zato ljubitelje gledališča vabimo in opozarjamo, naj si čimprej zagotovijo abonmajske sedeže.

Gledališki svet in Uprava
gledališča »Tone Čufar«
Jesenice

JN RAZVEDRILJO

Pepe Goflja ima besedo

Pa srečno vsem skupaj! V zadnji številki revije »Železar« sem bralcem obljubil, da jim bom napisal o tem, kako sem preživel dopustovanje na morju. Povedati Vam moram, da sem imel večjo srečo kakor pamet, da sem jo sploh srečno izvozil. Prvi četrtek v Crikvenici bi kmalu postal žrtev Nemške invazije (nemški smučar se je z motornim čolnom preveč približal obali in se v zadnjem trenutku spomnil, da je tam še nekaj Jugoslovancev in jo je brž odkuril nazaj v svoje pristanišče.) Rečem Vam, da mi je dogodek pognal strah v kosti in žile in da bi zaradi tega kmalu pozabil na svojo obljubo v prejšnji številki »Železarja«.

Zdaj smo spet na Jesenicah. Raglja je v dneh ko sem bil v Crikvenici nabirala novice, saj dobro ve, da je treba pravočasno pripraviti vse potrebno za mojo rubriko v »Železarju«.

(Nadaljevanje s strani 231)

Stane Brezigar je krajinar, ki pa ima izvestne težave pri obvladanju oljne tehnike. Vse kaže, da premalo dela in bo moral v bodoče postati marljivejši in bolj prizadeven, če bo hotel imeti pri svojem ustvarjanju več uspeha.

Čedo Djurič je poleg Zupančiča edini član sekcije, ki kaže pri svojem delu nekoliko modernejši ton, za katerega se lahko reče, da mu leži, čeprav uporablja včasih čisto svojstvene barvne prijeme. To velja posebno za dela v olju, medtem ko je pri akvarelih bolj umirjen ter so nekateri zelo uspešni. Vsekakor spada med perspektivne člane sekcije, posebno če bo tudi v bodoče vztrajno delal.

Lojze Erman spada med mlajše člane sekcije in mu še delajo težave tehnični prijemi. Zanj velja podobno kot za Brezigarja, da bo moral več in bolj temeljito delati, če bo hotel imeti uspeh.

Peter Gaser uporablja za svoja dela olje, vendar je njegova tehnika še pomanjkljiva. Moral bo več delati, da si bo pridobil več tehničnega znanja in svoj lastni izraz.

Francu Jemcu žal že dalj časa bolezen onemogoča aktivnejše delo. To je vsekakor velika škoda, saj je v svojih delih dokazal, da dobro obvlada tehniko tempere in da zna doživeto prikazati tisto, kar vidi.

Dr. Franc Močnik je krajinar, ki uporablja oljno tehniko in iz njegovih del diha romantično vzdušje. Pri barvni kompoziciji uporablja rad nekoliko posebne prijeme, ki včasih uspejo, včasih pa tudi ne.

Rudi Rajhman je mlajši član sekcije, ki se bo šele razvil in pokazal kaj zmore, tako da se zaenkrat o njem ne more še reči nič določnega.

Cvetko Zupan ljubi v oljni tehniki temnejše odtenke, kar daje njegovim delom nekoliko poseben izraz. Zdi se, da bi z izboljšanjem tehnike, kakor tudi z nekoliko drugačnimi barvnimi prijemi njegove slike precej pridobile, čeprav se jim tudi sedaj ne more odrekat izvestnih kvalitiet.

Ljubo Zupančič je v vsej sekciji najekstremnejši ekspressionist, ki poskuša dati svojim oljnim stvaritvam poseben izraz. Vsekakor je razveseljivo, da se najde tudi med jeseniškimi amaterji ustvarjalec, ki skuša hoditi čisto svoja pota, čeprav je treba pri tem paziti, da se ne pride do originalnosti za vsako ceno. Njegova dosedanja dela kažejo, da si utira svoja pota in njegova bodoča dejavnost bo pokazala, do kam ga bo to pripeljalo. Zaenkrat kaže kar dobro.

Ta kratek pregled dejavnosti članov jeseniške sekcije »Dolika« kaže, da se posamezni člani tako po tehniki, kakor tudi po drugih težnjah med seboj močno razlikujejo. Vendar so si v nečem vsi enaki, namreč v stremljenju s svojim ustvarjalnim delom doseči to, da bi bil naš delovni človek vedno bolj deležen tudi vseh tistih duhovnih dobrin, ki mu jih kot aktivnemu ali pasivnemu sodelavcu lahko nudi ta vrsta umetniške dejavnosti.

Zadovoljna je bila, da v Reki nisem zavil v hotel »Plavi Jadran« in da sem se po izjavah ostalih dopustnikov še kar spodobno zadržal. Po povratku iz Crikvenice mi je takole dejala: Pepe glej zdaj imamo na Jesenicah tako lepo šolo, ali bi ne bilo imenitno, če bi še midva naročila majhno gofljico, saj ne bo predrago, toda lahko bova ponosna, ko bo razgrajala v tako moderni šoli.

Kar ne morem verjeti, toda res je, da imajo v tisti mesariji na tržnici hladilnico tudi pod »pultom«. Tam namreč hladijo meso samo za nekatere stranke oziroma odjemalce. Raglja je to videla na lastne oči in ker po vsej verjetnosti ne spada k tem strankam ni dobila mesa in jih je pošteno ozmerjala in jim zažugala, da se bodo že znašli v malhi nje-nega moža Pepeta Goflje.

Kljub temu, da zaenkrat nimamo v načrtu nobenih volitev, bi na tem mestu omenil volilni most čez Savo v Podkočni. Zadnjič bi si kmalu noge polomil, ko sem pešal čez most, ki se odlikuje s svojimi številnimi luknjami. Zadnji čas je že, da se »zmigamo« in napravimo most, ki bo vreden te besede.

V teh dneh je na Jesenicah direndaj. V načrtu je preseljevanje naroda. Raglja se je že več mesecev veselila na tisti srečni trenutek ko se bo lahko razbohotila v novo zgrajeni stolpnici. Zadnjič ko si je ogledala imenitno razstavo v stolpnici, pa ji je kar sapo vzelo. Kam bomo z našo šaro, ko so pa stanovanja tako majhna, da bi jih lahko primerjali s kraljestvom palčkov. Da bi zadevo rešili predlagam, da na Jesenicah ustanovimo podjetje za razprodajo starih kredenc in drugih pohištvenih delov, ki ne pridejo v poštev za novo stanovanje v stolpnici. Poleg tega bi morali na Jesenicah imeti še eno banko, ki bi lahko dodeljevala stanovalcem v stolpnicih posojila po 700.000 in 900.000 dinarjev za sodobno opremo stanovanj. Vse kaže tako, da mi ne bo treba razprodajati svoje stare šare, ker mi stanovanjska komisija še vedno ni zupala častnega mesta na prioritetni listi, tistim pa, ki se bodo drenjali v kraljestvu palčkov na Plavžu, pa želim, da bi svoja stanovanja kar najbolj načrtno opremili.

Organizatorjem zbora volivcev na Javorniku zamerim za to, ker so izbrali tak dan, ko so bili volivci najbolj zaspani. Beseda jim kar ni hotela iz ust, čeprav smo se dve ure motovili okoli ustanavljanja stanovanjske skupnosti. Na tem mestu se moram zahvaliti predsedniku delavnega predsedstva, ker me ni poklical oziroma povabil k razpravi prav v času ko sem nekoliko zadremal že pri drugi točki dnevnega reda, to je med branjem novega statuta stanovanjske skupnosti.

Za danes naj bo dovolj, tistim, ki so rojeni pod tako srečno zvezdo, da se bodo v teh dneh selili v stolpnice in stanovanjske bloke na Javorniku, pa želim veliko zadovoljstva in malo gneče.

Lepo pozdravljeni

Pepe Goflja

»ŽELEZAR« — glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice — Sept.-oktober, št. 9, 10, leto VIII — Izdaja uredniški odbor - odgovorni urednik Edo Žagar, Jesenice, Potoška pot 5 — Člani uredniškega odbora: Anton Pintar, Andrej Dolinar, Ivan Vovk, Franc Leven, Štefan Nemec, Zdravko Pogačnik, Milan Budja, ing. Pavle Selšek, Dušan Stare, Miro Noč, Zdravko Črv, Franc Hrast, Stane Tušar — Naslov uredništva: uredništvo Železarja, Tehniški muzej Železarne Jesenice, tel. št. 271 — Dopise in fotografije pošiljajte na naslov uredništva do vsakega 5. v mesecu, rokopisi se ne vračajo — Tiskala tiskarna ČP »Gorenjski tisk« v Kranju, klišaje izdelala klišarna ČP »Gorenjskega tiska« v Kranju — Naslovna stran je delo Marjana Stareta, sliko na njej pa je napravil Jaka Čop.